

شورا

عدد ۹ * سنه ۱۹۱۱

محرری: رضا الدین بہ نحر الدین
ناسرلری: محمد شاکر و محمد زاہد رابیفار

مندرجہ سی :

عمر . رضی اللہ عنہ . رسول
اکرمین مرثا ایکچی خلیفہ در .
مظلومہ لر حقندہ .

عمر انقراشی .
استانبولده پک مہم بو
قونفرانس .

عالم جان الادریسی .
جواب . عبدا اللہ آپیاروف
عمومی اوقو مسئلہ سی .

روسہ ده اوبشی آبرازوانیہ
(عمومی اوقو) اولاچغینہ
مسلمانلر اشالبوبی ؟

محمد کمال مظفری . «مالہش» .
سوتدہ گی میقروبلر و
انلرنک صاولقغہ فائدہ سی .

میچنیکوف مقالہ سی .
مترجم ع . م .
صارقل شہری . (محترم
برافیسور وامبری جوابی منا -
سبتی ایله) . ہادی آطلاسفی .

کتب ستہ و مؤاعلری .
(موسی افندی انتقادی حقندہ) .

قواعد فقہیہ . ملا داود
آچورین . « بیگی » قریہ سی .

تربیہ و تعلیم . « مکتب
مدرسہ لرمزہ ادبیات درسلری »
معلم : ا . بیگکولوف . « دین
درسلرینہ ایضاح » معلم : حسن
علی . « معلملرگہ عائد »
عبدا اللہ بیکتیمیرفی .

مراسلہ و مغابره : نزان .

تقریض : « فلسفہ عبادت » ،
« سرلی آطہ » ، « قیشقی
تاریخی » ، « قزلرغہ قرائت » .

اشعار : « مکتبیدن قایتارده » ،
صوفی ، « سبق غہ » صوفی اللہ یار ،
« * * * » ضیا مجاورفی .

متنوعہ : پولشہ نانارلری
« ڈارشاوسکی دنیونیک » دن
ف . ک .

آندن بوندن .
علی جان تیرشقاوی « ترکستان » .

كيركلى اوتنچ .

«شورا» اوفوچيلردن بىرەۋ اوتنەدر: روسيەدە توركى قوملردن ھەر باش ارونڭك اوزينە مخصوص تامغاسى باردىر. بو تامغا بىك ايسكى زمانلردن بىرى قوللانوب، جلقى نڭ ھەر تورلى اعضاسينە سالنمقەدر.

تامغا سالو عادتى قازاق، قالمق، قرغز، اوزبەك كىي توركى قوملردە بو كوندە دە بار ايسەدە، اچكى روسيەدەغى توركى قوملردە بىك سېرەك كورلەدر. تامغانڭ ايسە تارىخىمۇ ايجون اھمىتى بىوكدر. خصوصا قريم و قافقازدە-غى توركى قوملردەغى تامغالار كىرەكلىدرلر.

ايندى قاي اويەزدە قانداي تامغا بارلقنى؛ تامغانڭ صورتىن ھم جلقى نڭ قاي اعضاسينە سالدقلرن يازوب «شورا» ادارەسینە بېرەلسەلر بىوك خدمت مليەلرندىن بولور ايدى. كەلردن، قانداي تامغا كېلدىكى «شورا» نڭ قابندە بلدرلوب تورلور.

تامغالردن (I) غە الف تامغا؛ (X) غە آچاماي تامغا؛ (□) غە ايركەنەك تامغا؛ (r) غە آي تامغا ديورلر. شونداي شونداي آنلرى بلدرلسە ھم ياخشى بولور ايدى.

ايكنچى بىر اوتنچ .

«تل يارىشى» غە مقاله يازوچيلردن اوشبو ذاتلر، اوزلرېنڭ قاي صنف قە منسوب ايدكلرن «شورا» ادارە-سىنە بلدرولرىنى اوتنەمز:

صابر جان شاكرجان اوغلى، قارى محمد رحيم، دليل حسن الدين اوغلى، رضا ترجمانى، عبدالحق عبد-الصمد اوغلى، عبدالغنى نيازى، محمد جان ايشمەمد اوغلى، احنف تانقاتارنى، صابر ولدانوف، عبدالرحمن رامىيف، فيض الرحمن موسين، عبدالرحمن سامارا، محمد يونسوف، ھادى صابر جان اوغلى، نجيب آبيزوف، برھان منصوروف، عنایت الله احمدى، آناوى، شاكر جامبىتى، وليشاه غولجا، محمد جان عبد الولييف، نظر خوجا ياركند .

تل يارىشى مقالهلرين يازوچيلردن بىرى .

تابشماقلر .

XI

قوشلرنڭ سانلرى .

بىر كىشى خدمتچىسىنە بوز صوم آقچە بىروب، بازاردن قاز، اورداك، تاوق آلورغە قوشقان. خدمتچى شول

بوز صومغە: قازنى بىر صوم ۴۱ تىندىن؛ اورداكنى ۴۴ تىندىن، تاوقنى ۲۲ تىندىن آلوب قايتقان. بو كىشى ھمە قوشىنى ساناسا، بتونسى بوز دانە ايكان .

ايكى- اوچ يل اوتكان بوكشى - قاز، اورداك، تاوق بىر - ايرم كۆبىي اورچىگان بلەسى كېلسەدە -، اولك شول قوشلرنڭ نېچەسى قاز، نېچەسى اورداك، نېچەسى تاوق ايكانن سانامانغان سېبىلى - بو مسئلە نڭ اوچينە چغا آلماغان .

«شورا» اوفوچيلرى بو مسئلنى حل قىلسەلر شول كىشىگە زور ياردەم ايتىش اولورلر و رحمت ايشدرلر ايدى . بىرام بىك دولتشايوف . «كرمىنە» .

XII

يىرنڭ آستىنى نابا آلەيمىز .

بىر كىتابدە «بىزدە يىرنڭ اوستندە ياقتى بولغاندە - يىرنڭ آستىنى طرفندە قارانى بولا . يىرنڭ آستندە ياقتى بولغاندە بىزدە قارانى بولا» دىب يازلغان . يىرنڭ آستى فايدە ؟ ع . يولداش .

۶ نچى عدد «شورا» دە يازلەش نابوشماق غە جواب :

X

«شورا» نڭ كوردەم جومباق صرت قابندە آلنچى درج ايتلگان عددندە . اويغە آلدەم بوگا جواب يازايوندىب مشغولەين و قتمنڭ طار شاغندە

چقارغان بو جومباقنى نىنداي زىرەك بوندای سوز ايشتلگان بولور سېرەك ميتنى تورت طرفدن ايلتوب بارغان كشىلر چىچوينە كرسە كېرەك

كوتارگان كشىلرنڭ دورت جانى بار

ميت بىرلە كلىسنڭ بېش باشى بار

آياق قول مجموعىسن حساب ايتسەك

بېشىنڭ حقيقى بوز طرفناغى بار

دورت كىشى ميت كوتاردى برداي جوروب

بارچەسى سىگىز آياق باسوب طوروب

بولور دىب اوصولاچە جواب يازدم

فكرلەب بىر آزگنە اويلاپ توروب

قزاق طابەستىن: عبدالرحمن عثمانوف

۱ مای ۱۹۱۱ سنه

جمادی الاول ۱۶ سنه ۱۳۲۹

مشهور آدمیر والوغ حادثه لر

عمو.

ایل سویلاشمک بونک وظیفه سی اولمشدر . یاش وقتنده آتاسینک ماللرینی کوتوب یورمش ، صوگره سودا کسبینه کرشمش ایدی . سودا ایله بر قاچ دفعه لر شامغه واردیقی مرویدر . پیغمبر لک کیلدیکنده عمر ، رسول الله و مسلمانلر نیک ضررلرینه سعی قیلور و بونک مسلمان اوله چغینه هیچ بر صحابه امید ایتماز ایدی . شویله ایسه ده رسول الله حضرتلرینک : « اللهم اعز الاسلام بعمر » مضموننده دعا قیلدیقى کوب دفعه لر ایشدلور اولمشدر .

غیرتلی و جسارتلی ، اشلکلی و همتلی آدمیر نه کبی بر اشنی اوستلرینه آلسه لرده و نه کبی بر مسلیک گه خدمت ایدر اولسه لرده اشلرینی پخته یورتورلر و اوستلرینه آلمش اشلرینک آخربنه واروب چیقارلر . اوشبو حکمت ایچوندرکه یاشلیگنده تیوشسز حرکتده اولان اشلکلی و همتلی کیمسه لر عقللری کمالات تابوب اوزلرینک باراماز بر مسلیکده ایدیکلرینی بیلوب آلسه لر فی الحال طوغری یولنی تابوب شوکا کررلر و آنک آخربنده واروب چیقارلر . اک بمان و اک بهره سز آدم ایسه تیسکاری کیمسه در . تیسکاری آدمدن هیچ کیم منفعت کورماز و کندیسسی هم هیچ وقت طوغری یولنی تابا بیلماز . عقل نعمتندن محروم دگل بالالر و یکیتلر ، یاشلیکلرینه آلدانوب نه قدر تیوشسز یوللرده و مناسب دگل حرکتلرده اولسه لرده ، قوللرندن اش کیلدیکنده ، همت و جسارتلری کورلدیکنده امیدسز اولوق جائز دگل . چونکه چیندن اولان گوزل بر تربیه

رسول (صلی الله علیه وسلم) حضرتلرینک ایکنچی خلیفه سی اولان بو ذاتنک اسمی عمر اولوب کنیه سی ابو حفص (۱) ، لقبی ده فاروق (۲) ایدی . آتاسی ، خطاب بن نفیل بن عبدالعزی بن ریاح بن عبدالله (۳) بن قرط بن رزاح بن عدی بن کعب بن لؤی اولدیغندن رسول اکرم بابالری ایله کعب بن لؤی ده فوشلور . آتاسی حنتمه بنت هاشم ، مشهور ابو جهل گه بنت عم اوله در (حنتمه آتاسی هاشم ایله ابو جهل آتاسی هاشم بر طوغمه لر در) . بعضیلر حنتمه ایله ابو جهل بر طوغمه ایدی دیسه لرده درست دگلدر (۴) .

عمر (رضی الله عنه) رسول اکرم حضرتلرندن اون اوچ یل صوگ (۵) و هجرتندن ده فرق یل ایلک دنیاغه کیلدیکی روایت ایدلنور . جاهلیت زمانده قریش عربلرینک شریفلرندن ایدی . لازم وقتده ایلچی اولوب چیتلر

(۱) ابو حفص ، آرسلان بالاسندن کنایه اولدیغندن شجاعتی و جسارتی مناسبتی ایله اوشبونک ایله لقبامشدر .

(۲) حق ایله باطلنی آیرمق استعدادینه مالک اولدیغندن رسول الله طرفندن لقبامشدر .

(۳) بو قسیراق بر بابانک عبدالله اسملی اولمقی عربلرده «الله» اسمی یوق ایدی ، دییوچیلرینک سوزلرینک اسمسز ایدیکینه دلیل اولور .

(۴) الاستیعاب . ج ۲ ص ۴۲۸ .

(۵) اسد الغابه . ج ۴ ص ۵۲ .

فرانسوزلر ناپالیون ایله، انگلیزلر ریکاردوس ایله، روسلر پیتر ۋیلیکی ایله افتخار ایدر اولسه لر عربلر و عموما مسلمانلر افتخار ایدرگه مستحق اولان ذات ایشته اوشبو حضرت عمر در. حضرت عمر، حقانیت و عدالت، زهد و شجاعت، مرحمت و تواضع و باشقه اخلاق حسنه نك تمثال مجسمی ایدی.

خلیفه اولدیغندن صوڭ حضرت عمر نك برنجی اشی، شام مملکتنده صوغشمقده اولان اسلام عسکرینك عمومی قوماندانی اولان خالد بن ولیدنی عزل ایدوب، آنك یرینه ابو عبیده بن الجراح نی نصب ایتمك و صوغشنی همیشه دوام ایتدیرمکدن عبارت اولمشدر.

شام مملکتی فتح ایدلدی ایسه ده، مملکت غایت الوغ و بوگا نسبت ایله مسلمانلر آز اولدیغندن هر تورلی فورقچیلر دن سلامت اولنماز ایدی. ایشته اوشبو وقتده دائمی ایچکی اختلال ایله شغللنوب طورمقده اولان الوغ ایران دولتی، مسلمانلرنك اوز اوستلرینه هجوم ایتمکلرینی احتمال یورتوب اتفاق غه کیلدیلر و آخر صولولرینه قدر مسلمانلر ایله معاربه ایدرگه عهد قیلدیلر.

بنون دنیانی اوز نفوذلرنده طومقده اولان قیصر و کسری دولتلری اوشبو حاللرنده دوام ایتدیکلرنده اسلاملر ایچون استقبال امید کورلیماز ایدی. اسلام مملکتینك استقلال و خلقلرنك سعادتلری ایچون اوشبو ایکی دولتلك هر ایکیسینی قوتدن توشرمك، یواشلاندیرمق مطلقا لازم ایدی.

اوشبو مسئله حقنده عموم فکرینی آڭلامنی قصدی ایله اصحاب کرامنی بیغوب حضرت عمر مشورت قیلدی و ایران دولتیك مسلمانلر ضررینه اتفاق توزودیکلرندن خبر آلدیغنی بیان قیلدی و بو مهم مسئله حقنده عقل ویرمکلرینی اوتندی (بو مجلس، پارلامینت حکمنده ایدی).

مجلسده تورلی آدم تورلی مشورت ویردیلر، نوبت ایله خطیبلر سوبلادیلر، صوڭره ایران اوستنه بو کوندن عسکر بیارمك حقنده فرارغه کیلدیلر. عمومی قوماندان اولرق برر آدم بباررگه می یوقسه خلیفه اوزی واررغه می؟ ایشته مجلس اهلی بو طوغروده ایکی گه آیرلیدی. بر فرقه، خلیفه اوز اورنینه مدینه ده بر کشی قالدروب ایران عسکرینه عمومی سر عسکر اولرق اوزی وارسون دیدیکلری حالک ایکنچی بر فرقه، خلیفه مدینه ده طورسون ده اوز اورنینه عمومی بر سر عسکر تعیین ایتسون، دیدیلر.

یاکه عقللرینك ارشادلری سایه سنده اولبه بالالر وشوبلر بکیتلر، کونلرنك برنده یول غه توشه چکلر و بیک کوب آدملرنی اوزاچقلر در. اصل امیدسزلك ایسه تیسکاری بالا و تیسکاری یکینده در. بونلرنی فرشته توشوب تریبه ایتسه ده حق یول غه توشمکلری ممکن اولماز. حق یولنی تابدیفلرنده بر نرسه گه آچو ایدوب کیر و توفتاپ فالملقلری یا که بر طرف غه چیقوب یوغالملقلری بونلردن یراق طورماز. رسول اکرم، حضرت عمر نك مسلمان اولمقینی امید ایدوب دعا ایتمکی، آنك اوڭقانلغنی، ثبات وجسارتینی تجربه ایتدیکندن اولسه کرک.

نبوتدن آلتی سنه اوتدیکندن صوڭ فرقچی ایر اولرق حضرت عمر اسلام قبول ایتدی (۱) و اسلام دینینك آشکار طومقینه باعث اولدی. آڭا قدر مسلمانلر، زید بن الارقم اوینه یاشرون جیلوب یاشرون روشده عبادت قیلورلر ایدی. اوشبو سببدن، اوڭگی کونلرگه نسبت ایله اسلام، عزت کسب ایتدی و مسلمانلر ایچون اوشبو کون الوغ شادلق اولدی.

حضرت عمر نك مسلمان اولمقینه سبب ایدلوب بر قاچ واقعلر کوسترلور. فقط بو کی الوغ حادثه جزئی بر زمانده غنه وجودکه کیلاماش بلکه بو طوغروده کندیسی اوزون وقت فکرلب و معاکمه قیلوب یورمش اولسه کرک. هر حالده حضرت عمر، رسول اکرم و مسلمانلر ایچون الوغ بر یاردمچی اولمشدر.

صحابلر، مکه مشرکلرینك جفالرندن قورتولمق ایچون قاچوب و یاشرونوب هجرت ایتدیکلری حالده حضرت عمر، بر بالکزی آشکار صورتده مکه دن چیقوب کیتمش و سفرندن مقدم، کعبه حضورینه واروب اوزینك هجرت ایده چکنی مشرکلرگه اعلام قیلمش ایدی. مدینه گه واردیغندن صوڭ هر بر صوغش و الوغ حادثه لرده رسول اکرم ایله برلکده اولندی.

حضرت ابوبکر، اوزینك وفات اوله چغنی بیلدیکندن صوڭ، کیمنی خلیفه نصب ایتمك خصوصنده الوغ صحابه لر ایله کیکاش ایتدی و آنلرنك مصلحت کورمکلرینه بناء خلافت منصبنی حضرت عمرگه وصیت قیلدی. اوشبو سببدن حضرت ابوبکر وفات اولدیغنده حضرت عمر هجرتدن ۱۳ نچی سنه جهادی الاخرانك ۲۲ نچی سوشنبه کون خلیفه لك منصبنه چیقمشدر.

(۱) بو وقتده مسلمانلر اونبر عدد ایدی. الاستیعاب، ج ۲ ص ۴۲۸.

تکلیف‌لری کوکلینه خوش کوردی ایسه‌ده، ایران کنازلری و دوه‌رانلری صلح‌غه یاقین ده کلما دیلر «وحشی عربلرگه بزم کبی علم و مدنیتلی قوملرنک جزیه تولب طور مقی عارلک، خصوصا مسلمانلرده اولان دیموقراتلق بزنک خلقم‌زغه یمان تأثیر قیلور، شونک ایچون بو اش ممکن دگل» دیدیلر. آخرنده صوغش اولدی، الله تعالی‌نک رحمتی ایله مسلمانلر غالب کلایلر، رستم اولدرادی، فارس عسکری قاچدی.

اوشبو صوغشده مسلمانلرنک کوستر-مش غیرت‌لری داستان اولوب قالمشدر. بونلر ایکی فلج وایکی سونگو آرالرینه کروب مسلمان مجروح‌لرنی کوتاروب آلوب چیقارلر چادرلرغه تاشورلر، جراح‌لرنی بووب باغلارلر، مناسب اورنلرغه یاتقروب لازم تریبه‌لرنی قیلوب طورلر ایدی. اوشبو صوغش حقتده اولان ماجرالر، روایتلر اوزوندور.

خلاصه: حضرت عمر زماننده بر طرفدن ایران، شام و ایکنچی طرفدن آفریقانک شمال طرفلری بتون بتونه اسلام ضبطنه کردی. تاریخ استعمالی باشلانندی، حکومت دفت‌لری تأسیس ایدلوب شام دیوانلری رومچه، عراق دیوانلری فارسجه یازنورغه باشلانندی. اسلام مملکتی ولایتلرگه آیرلوب هر برینه مسئول امیرلر قیلدی. کسری رسمنجه دره‌ملر صوغلدی. فقط بعضیلرنده «الحمد لله» و بعضیلرنده «محمد رسول الله» جمله‌لری علاوه ایدلنور ایدی. ایران پادشاهلرندن دارا ترتیبی اوزرنده پوچته احداث قیلندی. بصره و کوفه شهرلری بنا قیلندی، مسجد حرام ایله رسول الله مسجدی زورایتلنوب بنا ایدلدی. مصرفلری خزینه‌دن اولمق اوزره مسافر خانهلر تأسیس قیلندی. مکه ایله مدینه آراسنده و حجاز ایله شام و عراق آراسنده اولان بوللر توزاتلنوب کرب-لرینه کوپرلر سالندی. سرایتلی خسته‌لیکلرگه مبتلا اولانلر خلق آراسنده یورمکدن منع ایدلوب، خزینه حسابنه اوزلرینه مخصوص اورنلرده تریبه ایدلمک نظامی چیقدی.

(آخری بار)

الوغ صحابه‌لردن علی ایله طلحه، اولگی فرقه‌دن؛ عباس ایله عبدالرحمن بن عوف صوگتی فرقه‌دن ایدیلر.

حضرت عمر، کوب فکرله دیکندن صوگت ایکنچی فرقه فکرینی ترجیح ایندی و ایران اوستنه واراقچ عسکرگه باش ایدوب سعد بن ابی وقاص حضرتلرینی تعیین قیلدی. حضرت عمر، اوزینک کشیلری آرقلی عراق حتی ایران جغرافیاسینی تماما اوگره‌نوب بتمشیدی. شونک ایچون صوغش پلانلرینی حتی عسکرنک مرکزی طوراقچ یرینی «قادیسه» قیلوب مدینه‌ده اولدیغی حالده کندیسینی تعیین ایندی. فی‌الواقع عسکر «قادیسه»‌ده یاندی والوغ صوغش شونده اولوب فرس عسکری یمان صورتده بوزولدی.

قادیسه‌ده یزدجرد (کسری) طرفندن فرس عسکرینک عمومی قوماندانی اولرق الک الوغ توره‌لردن رستم تعیین ایدلمش ایدی. رستم ایسه اوزی ایله کسری آراسنده تاوش پوچته‌سی تأسیس قیلوب طوتاشدن سوبلاشوب طورر ایدی (تاوش ایشدلورلک نقطه‌لرنک هر برینه آدم قویلوب رستم سوزینی کسری‌غه و کسری سوزینی رستم‌گه اوشبو آدملر اوزاتورلر ایدی).

حضرت عمر، ایرانلور طرفندن باشلانمادیغنده صوغشمازغه بلکه نه قدر وقت اوتسه‌ده «قادیسه»‌ده یاتورغه فوشدی. ایران عسکری، اسلام عسکرینه قارشو کلوب توقمادیغندن صوگت نیچوندور صوغش‌غه کرشما‌دی. شونک ایچون اوشبو ایکی عسکر «قادیسه»‌ده هر برینه قارشو اولدقلری حالده آیلر ایله طوردیلر. بو مدنده سعد بن ابی وقاص، رستم‌که کوب دفعه‌لر ایلیچیلر ییاروب طوردی.

ایلیچیلر الک ایلمک ایمان‌غه دعوت قیلورلر، بوکنا رضا اولنمادیغنده بتون مملکت و اداره اوز قوللرنده قالمق شرطی ایله جزیه تکلیف ایدرلر ایدی. ایلیچیلر هر دفعه کلماکلرنده: «بز ایمدی کیچه‌گی اشتانسز عربلر و کیچه‌گی کتوچیلر و کیچه‌گی باشسز اتفاقسز خلقلر دگلمز، بزگه وحی کلدی، بز ادب و اخلاق صاحبی اولدق، آرامزده اتفاق تمام، بر برمز ایچون جان و یررگه حاضرمز، مسلمان اولماسه‌گز؛ بز جزیه‌گده راضیمز، جزیه و یرر اولسه‌گز کلماکلمز بولدن بو کون فایتوب کیتهمز» دبه سویلرلر ایدی.

رستم، عقللی بر آدم ایدی، مسلمانلرنک اوشبو

== مقاله ==

مظلومەلر حقنەدە .

طاش بورەكلرنى اربته چك، رحيمسز كوزلرەدە ياش كئورە چك آچى حاللردن برى دە، بز روسيه مسلمانلرينك خاتون قز عالمنە اوچراديقمز آيانچلى واقعلەر ايدىكى هر كشيگە بيلگوليدىر . بو خصوصە « حقيقتە » مانوب يازمەك اولان كوب قلملر اوچندن ياغە كىي فارالر آفدى ؛ غزنە ومجلەلر بيتلر نەدە دە، او آفنديلرە كيك اورنلر بيرولدى ؛ بو سايدە ، آچ ويالانچاق حالندە ، عجز ومذلت طرناقلىرى آلتندە ايزولمەك دە اولان نيچە مك مظلومەلر ك ، آه وفانلر نندن آز بر مقدارى اولسەدە ، ناز ونعمتە مستغرق افنديلر ك فولالريندە ايريشە بلدى .

بونلر ك ئەرەسى اولسە كرك ، غزنەلر ك « اعلان » قسمندە : « كوب يللردن بيرى نققە وسكىنى سز قالان عقيفە وسرورلر ك عريضەلرى موجبچە اعلام ايدە من : غوبيرناسى اوبزدى ؤولستى نك والوك وشاروك اسملى مفقودلر ، ۶ آيدن فايتماسەلر آرالرنەغى نكاح شرعيني فسخ ايدوب ايكنجى ايرگە باررغە اختيار وپرە چكمن » دبه امام افنديلر طرفندن آرا تيرە اعلانلردە كوريلە باشلادى . شبهه يوق او افنديلر شو اعلانلرينە موافق اش كورە تورغانلردر ؛ لىكن بيك كوب اماملر ، بويلە واقعلردە فسخ نكاح ايدرگە وجە شرعى طابە آلميجە ، « كشى خاتونن نيچك آبوررغە ؟ » دبه آبدراب تيك يوريلر . البته بو كىي وفوعسى كوب مسئلەلردە دليللرينى بيان ايدرەك آچيق فتوى اعلان ايتەك . محكمە شرعيەمز وظيفە سيدر . چونكە باشقەلر طرفندن بيان ايدلمش فتوالر ، خصوصى بر فكر مثابه سندنە فارشو آلتوب ، حقنچە اعتنا ايدبلەر ك اهميت فازانە آلمايە چقى ظاهر در . نأسف كە ، بو كوتگە قدر ، محكمە شرعيەمز طرفندن بويلە بر فتواى شرعيە يە يولقغانمز يوق ! . . . بويلە بر نأسف وتعبيردە ايكان ، بعض بر دوستلرم نك خصوصى صورندە مراجعتلرى سببلى ، بو موضوع دە ، بن هم قلمگە ياپيشەرق بر مقدار شرعى دليللرى بيان قيلماغە مجبور اولدم .

يازاچق شيلرم بر مسئلە حقنەدە گنە اولديغى ايجون فسقە و آچيق اولاقچ در . مسئلنى اطرافلى احاطە ايتە يە هوس ايدەن افنديلرە ، تيز وقتدە نشر ايدبلەر چك « مجله احكام شرعيە » اسملى كتابه مراجعتلرينى توصيه ايدرم .

اجتماع و عمراتك الوغ اساسلر نندن اولان ازدواج مسئلە سينە ، يالكز قضاء شهوة نقطە سندن فارامق ، زور بر حقسزلق اولاقچى قرآن كريم ك ، روم سورە سندنە گى بو آيتندن : « ومن آياته ان خلق لىكم من انفسكم ازواجاً لىسكنوا اليها ، و جعل بينكم مودة ورحمة ، ان فى ذلك لايات لقوم يفتكرون » آچيق آكلانادر ؛ چونكە بو آية كريمەدە ازدواجك مشروعتى ، افراد عائله برى آخريئە سكون ومودة مصلحتى ايجون اولمەسى بيان ايدلمشدر . دبهك : شارەك ، نكاح و ازدواجى تشریح ايتمە سندن اصل مقصود « عائله اسملى كچوك بر جمعيت تشكيل ايدبلر ك ، او جمعيتك عمدە اعضالر نندن » عبارت اولان اير برلە خاتون دە ، مصلح ازدواجى تيوشنچە رعايت ايتەك و بو سايدە « جمعيت بشرية » اسملى الوغ بنانك بر كيرپچى توزوك وسلامت اولارق اوز اورننى اشغال ايتمە سيدر . بو مقصود ايجون دە ، بقرە سورە سندنە : « ولا تمسكوهن ضرراً لىتعذوا ، ومن يفعل ذلك فقد ظلم نفسه ، ولا تتخذوا آيات الله هزواً » ، نساء سورە سندنە : « وعاشروهن بالمعروف » . هم : « ولن تستطعوا ان تعدلوا بين النساء فلا تميلوا كل الميل فنذروها كالمعلقة » الآية ، « وان يفرقا بغير الله كلا من سعته و كان الله واسعاً حكياً » . آية كريمەلرى وارد اولمشدر .

ايمدى ، آرالرنە مصلح ازدواجدن هيچ برينى رعايت ايتەك ممكن اولميان واقعلردە ، نققە وسكىنى سز نيچە يللر آچ ويالانچاق قالان ياكە ، اوچنچى و دورتنچى خاتون اولارق حقوق زوجيتدن بسبوتون محروم قالان مظلومەلر حقنەدە ، امسك بالمعروف تا بلما ديغى ايجون تسريع بالا حسان ايتەك نيات ايتە يەن فاضى (امام) حدود الله رعايت ايتەش اولورمى ؟ . . . هيچ ! درست ، باشقە جمعيتلردە گى كىي ، بو « عائله »

افندی سوزگه باشلاب بر ساعت قدر سویلدی. من بو سطرلره خطیبلر نڭ سویلگان سوزلرینڭ خلاصه سن و اڭ روحی نقطه لریغنه یازام. یوقسه آنلردن بعضیسی بر ساعت، بعضیسی بر یاریم ساعت سویلدیلر و بو دورت ساعتک نطقلر نڭ کافه سنی یازمق ممکن توگل. اولسه بیله آبروجه بر رساله شکلده یازماغه کرک. آکارغده منم و قتم یوق بلکه یازوچیلر بولنور.

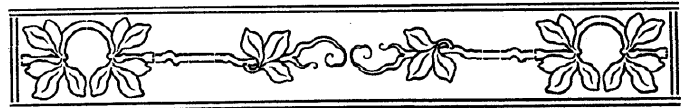
یوسف افندی ایکی مهم دعوا اورتاغه فویدی و هر ایکسنی ده پک قونلی دلیللر ایلن اثبات ایتدی. دعوالردن برنچیسى: تورک و تاتار بر قومدر آرالرنده هیچ آیریلن یوقدر. بو دعواسنی اثبات ایتو ایچون یکریمی اوچنچی مارتده فوزیه قرائتخانه سنک باشلاب ده پالیتسه منع ایتکانلکدن یارطیلای قالغان فونفرانس نڭ پک کوب تاریخی دلیللر کیتورمش و بو مدعاسنی اوراده صورت قطعیه ده اثبات ایتمش ایدی. بو خصوصه دوما چاپلنرندن تاتارلر نڭ عربچه و ترکچه اوقولرینه اعتراض ایتوب آنی منع ایتو کیرکلیکنی سویلوچی ایکسیینی قه فارشی مدافعه و تورکلرله تاتارلر نڭ آراسنده هیچ بر آیرما اولمیوب هر ایکسینڭ بر قوم اولدقلىرنی اثبات ایچون صدرالدین مقصودوف افندی طرفندن دوما کرسپسندده سویلنکان سوزلرینی تورک شیوه-سی ایلن عینا نقل ایتدی.

دعوانڭ ایکنچیسى تورک و تاتار قومى هیچ بر وقت هیچ بر یرده ترقی و تهننگه مانع اولمامش بلکه قای یرده بولسه لرده اول یرده مدنیتنڭ ترقی و تعالیسینه پک بیوک خدمتلر ایتمشلردر. افندیلر! بو دعوانی اثبات ایتو ایچون پک کوب دلیللر بولسه ده من سزکه بر نیچه سی مچلا سویلیم:

۱) آسیا قطعه سنڭ اورطه لرنده تورکلر نڭ مهد ظهوری اولان تورقان و اورخون چاپلرنده بزم بابالرمز طرفندن بر اقیلمش پک چوق آثار مدنیه آورو پالیملر طرفندن تحری و کشف ایتلوب برلین و پارس موزه خانهلرینه نقل اولنمش و بعضیلری حاضرده ده او یرلرده موجود و باقیدر. بو آثار مدنیه ایسکی تورکلر طرفندن برنچی عصر هجریده یعنی آوروپالیملر نڭ حیوان درلرینه بورونوب و خشت دگرلرنده یوزوب یوردکلری بر زمانده وجودکه کیتورلمشدر. دیمککه تورکلر نڭ پک ایسکی و عظیم بر مدنیتلری وار. لکن شمدیکی حالده فباعث و قصور بزده که: بز بونلر نی بیلمیورمز و بیلمک ایچون چالیشمیورمز، مثلا فرانسیه تاریخی و انقلاپی مکتبلر مزده پک مفصل بر صورتده اوقوتیلدیغی حالده اوز بز نڭ

جمعیته ده بر رئیس و قوام اولمه سی ضرور اولوب او رئیس لکده خاتونه دگل ایرلره تخصیص ایدلمشدر. نساء سوره سنده گی بو آیه کریمه: «الرجال قوامون علی النساء بما فضل الله بعضهم علی بعض و بما انفقوا من اموالهم» الایه شو معنی بی بلدرر؛ لکن باشقه جمعیتلر رئیس لگی کبی، بو رئیس لکده ایرلر ایینه مستبد مطلق اولور روشده ویرولمامش، بلکه حدود اللهی رعایت ایتمکله مشروط فالمشدر. بقره سوره سنده گی: «فان ذفتم الا یقیما حدود الله» آیه کریمه سنده گی «حدود» نساء سوره سنده گی «وکیف تأخذینه وقد افضی بعضکم الی بعض واخذن منکم میثاقا غلیظا» آیه کریمه سنده ده ذکر ایدیلن «میثاق غلیظ» دن مراد نه در؟.. شبهه یوق ایرلره، عائل رئیس لگی ایچون شارع طرفندن کوستارلمش شرطلره رعایت ایتمکدر. او شرطلری رعایت ایتمیچه مهمل فالدران ایرلر نڭ جزا-لری ده رئیس لک منصبندن عزل ایدلمک ایله اولور.

عمر القرشی.

استانبولده پک مهم بر قونفرانس.

مارت ۳۰ نده شرق تیاتر وسنده یوسف آچورا، احمد آغابیف و رضا توفیق پک افندیلر طرفندن تورکلک که دائر پک مهم خطبه لری سویلندی. بو قونفرانس موندن بر هفته مقدم کنه شوشی کشیلر طرفندن ویرلمک استنبولده پالیتسه طرفندن منع اولنمش بر قونفرانس و یاخود شونڭ صوکی ایدی. بوکا سبب اولان شیوه «تصویر افکار» غزته سنڭ باش محرری ابوالضیا توفیق بکنڭ غزته سنده تاتارلر علیهنه یازدیغی بر مقاله ایدی.

بودغه قونفرانس روسیه لی اسلام و فریم طلبه جمعیتلری ایله تاتار جمعیت خیریه سنڭ تشبیلر یله و بو اوچ جمعیت نڭ تحت حمایه سنده اولرق ویرلیدی و غایت مکمل اولدی. تیاتر و بناسی طولو هیچ بر اوتوریلچق بر فالمدیغندن یوزلاب کشی آیاقده طورالر ایدی. تخمینا ۱۵۰۰ کشی وار و بونلر نڭ کوبسی مکتب طلبه سی ایدی. قونفرانس کیچ ساعت طقوزده باشلانوب ایکیده بتدی. تام ساعت طقوزده پرده آچیلدی. یوسف آچورا

نقشبندی الخ طریقتلری ده بار. بز موحد ایکن مکرر اولمشز. بن بخاراده ایکن اهالینگ آغزندن یا بهاءالدین! جمله سنی پک چوق ایشدیر، یا الله! جمله سنی ایسه هیچ ایشتمزدم. حتی بر آدم بیقلسه و یا خود بر بلایه مبتلا اولسه یا الله! دیهرده یا بهاءالدین! دیر. اللهم خالصنا من الغواية واهد صراطک المستقیم). لکن حال حاضرده قافقاسیه ننگ ائک کچکنه اوللرنگ برر مکتب اولدیغنی و قافقاسیه اهالیسنگ عمومیتله بای اولدقلرینی، ۱۵۰ میلیون فرانق سرمایه سی و اون میلیون واردات سنویه سی اولان بایلر بولندیغنی و بونلرنگ همت و حمیتلری سایه سنده علم و معارفنگ کوندن کون ترقی ایتدیکنی سویلاب، طنگلا و چیلرنگ نأثرلرینی ازاله ایتدی. بوندن صوگ قریمغه نقل کلام ایتوب آنده استاذ محترم اسماعیل غصبرینسکی جنابلرینگ تورکلیکنگ نیگز طاشی علم و معارفنگ قریمده انتشارینگ یکانه سببی اولدیغنی، کندیسيله برابر یوسف آفچورا افندیکنگ ده بو تورکک حسنی مشار الیه دن آلدقلرندن طولایی آکا فارشو بتون روسیه اهالیسی کبی کندولرینگ ده مدیون شکران اولدقلرینی بیان ایلدی. آذر بایجان ائک نازک بر نقطه در، ایراننگ روحی و محافظیدر. ایرانده حریت استحصال ایدن و محمد علی شاهنگ استبدادینه برسنه مقاومت ایدوب بالاخره غلبه چالان ستار خان و باقر خان کویلی و عوام تورکلرندیر. تورکک عالمنه عمومی بر نظر ایدرسک تکمیل آسیا قطع سنک یاپونلردن صوگره ائک متمدن و مترقی بر ملت اولمق اوزره تورکلری کوررمز. واقعا شمدیلک آوروپالیلره نسبتله چوق کیروده مر، لکن - انشاء الله - یقینده اونلر ایله ده مقایسه اولانه چقمز؛ حتی ال برلکیله متفقا چالیشورسه ق اونلره تفوق بيله ایدجکمز و بوندن امین اولمالی یمز، دیه نطقنه ختام ویردی. و یوسف آفچورا افندی کبی پک صمیمی و شدتلی آلقیشلره مظهر اولدی. و نطقی نام بر ساعت چاریک دوام ایتدی.

۱۵ دقیقه تنفسدن صوگره پرده کوناریلیدی. ادرنه مبعوثی فیلسوف محترم رضا توفیق افندی فالقوب اهالینگ حرارتلی آلقیشلری آراسنده بر وجه آتی سوزه باشلادی و بر یاریم ساعت دوام ایتدی:

افندیلر! بندن اول محترم آرقداشلرمنگ سویلدیکلری کبی بز کندیمزی بیلیموردک، لکن آوروپالیلره تشکر ایتمه لی یزکه اونلر بزم تاریخیزی و آثار مدنیه مزی تدقیق ایتدیلر. بز یزه بیلدیردیلر. «اعدانگ شهادت ایتدیکی

وال برلکیله وقت فوت اینمکسزین ترقی و تعالیمز ایچون چالیشهلم.

نه قدر عجیب بر شی! بروسه مبعوثی فاضل و محترم طاهر بک افندی بوندن اون سنه مقدم «تورکک علوم و فنونه خدمتاری، اسلی مهم بر اثر یازوب نشر ایتمش. آروپا محرلرینگ ائک بیوکلی بو اثرنی اوز تللرینه ترجمه ایتو ایچون مبعوث محترمندن رخصتلر صورمشلر. حالبوکه بویله بر اثرنگ بارلغندن بن بو کون خبردار اولدم. اگر قرداشلرمز آراسنده منم شیکلی بو اثرنی اوفوماغان کیشیلر بولسه آنلر ایل برابر اوزیمده پک ضرر نأسف ایتیم.

یوقاریده تعداد ایتدیکم قوملر همه سی بر اصلدن و تورک اولدقلری حاله تاریخ علماسی اونلرنی محل و موضوع جغرافی اعتباریله اوچ بیوک قسمگه تقسیم ایتمشلردر. شمالی، شرقی، جنوبی. شمالی: قران، اوقا، سامارا، استرخان، الخ تورکلریدر. شرقی: سیبیریا، ترکستان چینلی روسی، بخارا و خیوه تورکلریدر. جنوبی: آذر بایجان، قریم، قافقاسیه و عثمانلی تورکلری اولوب بونلرنگ مجموعی سکسان میلیون قدر تخمین اولینور. ایشته بز تورکلر شو قدر افراده مالک اولدیغمز حاله بر بر بوزدن بی خبرمز و لهذا پریشان وضعی اولمشز.

بوندن صوگره عثمانلی تورکلری مستثنای اولدقلری حاله باشقلرینگ احوال اقتصادیه و ترقیات علمیه لرینه دائر احمد بک مفصل معلومات ویردی. بن بوراده اوزچمه پک مهم سانادیغم بر ایکی نقطه سنی نقل ایتنه چکمن.

از جمله: قافقاسیه، آذر بایجان تورکلرینگ موندن اون سنه مقدم پک جاهل اولدقلری و آره لرنده سنی و شیعیلیک اختلافینگ پک شدتلی و منفور صورته اولاسیدر. شول در جه ده که تفلیسده ایکی اداره روحانیه وار ایش! بونلردن برینه عمر طریقتی و دیکرینه ده علی طریقتی دینلیور ایش! برینگ ریاستنده مفتی، دیکرنده شیخ الاسلام بولینور ایش. (بن بو هدیانی بو کونگه قدر ایشتمکان ایدم. پک متعیر و متأسف اولدم. نه در بو رذالت؟ نه در بو ضلالت؟ کیمدر عمر؟ و کیمدر علی؟ و نه در اونلرنگ طریقتلری؟ اسلاملرده طریقت غراً محمدیه دن باشقه بر طریقتده وارمی؟ لکن بن یا کلیورم. یا خود شدت انفعالمدن طولایی تچاهل و تعافل ایدیورم. اعتراف ایتملی یم، اوت وار. بزه وار. بالکنز عمر و علی رضی الله عنهما توکل! جیلانی، یسوی،

فرداشکزنکیدر» دیپورلردی. اولزده اطرافه طاغیلوب حاکم اولوغه صالح اولمیان چوروك ملتلرنی ضبط ایتلر ایدی. تورکلر باربار اولمشلر ایش! بونه دیمک؟ یعنی دشمنلرینه مولد اوقومازلر ایش. البته اوقومازلر یا! بن بیامیورم سز بیلورسه کز-رجا ایدرم-سویله یگز هانکی بر ملت معاربه ده دشمن عسکرینه اعانه بیلمتی یا خود عاشورا شورباسی تقسیم ایتمش؟ (خنده لر و شدتلی آلتیشلر) «معاربه ده محاکمه اولماز» دیپورلر. پک طوغری بر سوز. یاسن اوراجقسک، یا خصم سنی اوراجق.

چنگیز خان نه قدر معاربه ایتمش ایسه هیچ برینه کندیسسی سبب اولماشدر، اونک ایتدیکی معاربه لر دائما تدافعی اولمش. اوللا خصم طرفندن یا وطننه و یا خود حقوقنه تعرض واقع اولمش ده بوآنی مدافعه ایتمش. بوکون تاریخده فهрман اولوق اوزره طانیلوب اسمی حرمت ایلمن یاد ایدلمکده اولان ناپولیون، ایتدیکی معاربه لر یله ایکی میلیون نفوسک تلف اولماسنه سبب اولمشدر. چنگیزک محاربه لر نه هلاک اولانلرک مقداری ایسه بونک یاریسینه بیله بالغ اولماشدر.

چنگیز خان اخلاق حسنه صاحبی غایت عالیجناب بر ذات اولمش، از جمله چین قطعه سنی ضبط ایتدیکی زمان اخلاقم بوزولور فورقوسیله چیننک پایتختی اولان پیکین شهرنده اوطورماغه تنزل ایتمه مش.

کور ییورسکزره افندیلر پک شانلی ماضیمز وار. اوقدر اوزاقلره کیتمگه نه حاجت، یقینده اولان شو عثمانلی تورکلرینه باقالم آلتی یوز سنه دن بیرلی هر توری خارجی و داخلی مانع لر و آنتریقه لره رغما حاکمیت ملیه سنی محافظه ایتمش و هیچ بر زمان محکوم اولماشدر. بوندن صکره اولماسنک ایسه هیچده احتمالی یوقدر، الی الابد حاکم قاله جقدر. ماضیمز پک شانلی، حالمز پک امیدلی، استقبالمز ایسه پک پارلاقدر.

بزده هر شی وار افندیلر، یالکیز بر شی اکسیک رابطه مز یوق و تاریخمزی بیلمیورز. نه زمان تورکلر یکدیکلر یله کسب ارتباط ایتسه لر، هر بر تورک کندی تاریخینی و ماضیمسینی بیلسه او زمان استقبال کنه بزمدر. اوگرنه لی یز؛ بیلمه لی یز. هر شی اوگرنه لی یز. زمانمز علم و معرفت تجارت و صنعت زمانی بونلرک کافه سنی اوگرنه لی یز. بونکله بزم ایمانه زه و دینمه زه اصلا خلل و ضرر کلمز. نیچک کلسون؟ چونکه دیننک اصلی ایماندر قلبیدر

فضیلندن طوغریسی اولماز» دیرلر پک طوغری بر سوز. آوروپالیلر توسیع مستملکات و نشر دین مقصدیله هر طرفنی طولاشدیلر. و پک مهم تدقیقات و کشفیاتک بولندیلر. آنلرک بو تدقیق و تحقیقلری سایه سنده ایکی مهم فن میدانغه چیددی. بری علم السنه، دیکری اتنوگرافیا-علم ملل. بو ایکی فن شمعی تورک، تاتار، قیرغز، قیپچاق، اوزبک، اویغور الخ اسملریله ذکر اولنان نه قدر اقوام وارسه بونلرک هب بر اصلدن اولوب پک شانلی بر ماضیلری و پارلاق تاریخلری اولدیغنی، لسانلری ده شمیدیکی یهود، عرب و آوروپالیلرک اصلی اولان سامیلرک لسانندن ده ماکمل اولدیغنی اثبات ایدر. بوندن ۱۴۰۰ سنه مقدم، مکمل بر مدنیتری و او نسبتده مکمل بر لسانلری اولدیغنه کنه اولنردن قالمه آثار عتیقه دلالت ایدیور. اورخوندن طابیلغان طاشلر اوزرینه یازلمش بعض بر جمله لر نی سزگه نقل ایتیم باقیز بزم شمیدیکی تر کچه مزه ندر یقین!

«اوزا کوك تنگري آسده یاقین بر قیادغه آچو بابام خاقان اولور» یعنی اوزاق کوكده اولان جناب حق آستمزده غی یقین برنی یار اتقانندن بیرلی بنم بیوک بابام پادشاه و ایمپراطور اولمشدر.

باقیز نه قدر عالی بر فکر! بوندن ۱۴۰۰ سنه مقدم مکمل بر یازوغه و بو قدر عالی فکرگه مالک اولان بر ملتک اول وقتده قدر هیچ اولماز سه طاغنده بر ۱۴۰۰ سنه چالیشمش اولماسی لازم توگلی؟

بو قوم یعنی تورکلر شول ۱۴۰۰ سنه مقدم کولینکین نام رئیس لرینک تحت اداره سنده چینلیلره هجوم و غلبه ایتمشلر و اونلری خواجه باغلامشدر و سید القوم اولوق صفتنی فزانمشلر. بر ملتک سید القوم اوله بیلمه سی ایچون یالکیز علم و فضیلت کافی دگلدر. بلکه صافی فانلی، اعضا و اعصابی قوی اولماسی لازمدر. تورکلر قوی و فاضل اولدقارندن طولایی باشقه اخلافسز و چورومش قوملرنی ایزمشلر. ده طوغریسی او پیس قوملردن کره ارضنی تطهیر و تنظیم ایلمشلر. بو خدمتنی آنلر ایفا ایتماش اولسه لر ایدی، خولیرا و یا خود وبا ایفا ایته چک ایدی. لکن تورکلرک قاعده سی آوروپالیلر نغنه مخالف اولمش. چونکه آوروپالیلر ضبط ایتدکلری مملکتلرنی اوغللرینه تقسیم ایتلر ایدی. تورک خاقانلری ایسه ائک کوچک اوغللرینه تسلیم ایتوب بیوک اوغللرینه «سز کینکیز اوزکز ایچون اوزکز چالپشوب قازانکیز. بو حاضر ملک ائک کوچک

فئلىر آراسىندە فنون رياضيه - ماتيماتيكە - غنە حقيقى فئلىردن ساناللا. ع. م. م. افندى موى خاطرندە طوتسە ايدى! محترم ع. م. م. افندىنىڭ انتقادى اورنسىز وبرا شىچىلىق بلەن گنە بولغان بولورغە كىرەك، اوشبو وجرار ايجون:

۱ - اول مېنىم، اينفوزور يەلرنى «فورنلار» دىوب تەبىر ايتومو قارشى كىلە. حالبوگە بزم خلقمىز ئىللە فاپچا. ندىن بىرلى، червь لرنى غنە توگل بتون كچكەنە حيوانلرنى «فورت» دىوب يورىتە. بو تەبىر دە مېن عىبلى توگل، تامىز عىبلى. موى برەودە سىزنىڭ ئەبتكان червь دىوب آكلا. ماز. جتى «شورا» ادارەسى دە «فورت تەبىرى خاققە آكلانو اوچون ادارە طرفىدىن قويلغانى ئىللە...» دىوب ئەيتە...

۲ - اول: «اينفوزور يەلرنىڭ آغىز خىدمىن ايتە طورغان كچكەنە نىشوكلىرى بولغان كىبى هضم و افراع يوللرى دە بار» دى. حاضرگى гипотезا لرنىڭ كورسە. تونچە آنلرنىڭ هضم يوللرى بارلىقى آچى معلوم توگل. آغىزدن باشقەسى يوق دىوچىلردە بار، آمىب - амёбъ لر كىبى.

۳ - اول، مېنىم اينفوزور يەلنى ئىكەم تىكەم (فوقچار) غە اوخشاتومىنى برە ياراتىمى: مناسىت يوق دى. بو اوخشاتودن مېنىم مەفصوم خلققە آكلانو آنلرنىڭ كوز آلدىنە كىتر وگنە ايدى، (علم بلاغت اصطلاحچە) وجە شىبە - اچكى اعضالرنىڭ ياصالىشى توگل.

۴ - اينفوزور يەلرنىڭ اصل وجودى پىروتوپلازمە غنە بولمىچە، نىشى دە بولووينە مېن قارشى كىلېمىم. اول شولاي بولور. مېن آنى روس كىتابلرنىڭ كورسە تووى بوينچە يازدم... اگرده سىزنىڭ كىبى فنون طبيعە مەتخصصرى بىزگە طونارلىق تانارچە بر كىتاب يازغان بولسە ايدى بىز ياكلىشماز ايدىك.

۵ - اول، مېنىم اينفوزور يەلرنى مېقروبلر جەملە. سندن دىومىنى درست توگل دى. «بو سوز، حيوانلر جەملە سندن بولغان طاش... دىو بلەن بر» دى. چونكە اول، مېقروبنى نىبات جەملە سندن دىمىكچى بولا. بو آنىڭ آشغوبىدىن توگل مىكان؟ چونكە مېقروبلرنىڭ حيوانلردن صا. نالووى قطعى دىەرلك: مېقروبلر بر قورى بىرگە توشوب كىبىسە لردە ئولمىلر؛ صوگرە اول بىر دىملانسە آنلر تىرلر كوبىيە باشلى. اما باقتىر يەلر باشقە: آنلر نىبانلر جەملە. سندن؛ آنلر بر قورى بىرگە توشوب كىبىكچ، بىنە صولا.

اومعاد يعنى آخرت ايجوندىر، تجارت و صنعتىڭ اصلى ايسە علم و معرفتدر تجر بىدر معاش يعنى دنيا ايجوندىر. بونلر ايسە تمامىلە بر برندن آبرى شىلردر.

كىچون سنە بر سوز سويلمىشدم، اول سوزم ياكلىش آكلاشلەش شوندىن بىرلى بنى تهمت ايدىيور و دىنسىز دىيورلر. بن كچن سنە نطقەدە «توركلرك كافەسى مسلمان دىكل» دىدم، بو طوغرى بر سوزدر. مثلاً بلغارلر تورك اولدقلىرى حالده مسلمان دىكللردر. حالبوگە بنم بو سوزم ياكلىش آكلاشلەش گویا بن «توركلرنىڭ اسلامىت ایلە هیچ بر علاقه لری یوق» دیمش ایمشیم. حاشا! بن قطعیا بویله بر سوز سويلمىدم اگر سويلمىش اولسەم اول سوزیمە اول كندم ماده نطق اولمىش اولوردم. چونكە بن هم بر تورك هم دە - الحمد لله - بر مسلمان من. مسلمانلىق ایلن افتخار ایدرم. بىز دىنمىزى، اخلاقمىزى، مليتمىزى. حافظه ایلالم اوروپايلردن يالكىز مدنيت مادىلرنى آللم. بو جەملەر ایلن نطقنى بىر دىكى زمان پىك شدلى و سوروكلى آلقىشلر ایلە تشبىع اولدى. آلقىشلر لاينقطع تىمادى ايتدىكىندن تىكرار چىغوب اهالى يە تىمى و تىشكر ایلدى. ۱۰ دىقىقە تىفسىدن صىكرە فاضل محترم عبدالرشید ابراهیم افندى چىغوب اون دىقىقە قدر سويلدى و آلقىشلاندى. هر كس كىبى قونفرانسىدن بن دە پىك مەنون اولهرق عودت ایتدم. قونفرانس غایت مفید اولدى. عالم جان الادىسى.

جواب .

معتبر «شورا» نىڭ ۷ نچى عددندە ع. م. م. جناب - لرنىڭ «فىنى مقاله حقندە بر ملاحظە» سى درج اولوندى. بو مقاله، مېنىم بويلىقى ۲ نچى عدد «شورا» دە با - صلغان، «دنيا اچندە دنيا لار» اسملى مقاله منى جرح مقصودى بلەن يازلمىشدر. بو مقاله نىڭ محررى مېنىم يا - كلىشمىنى توزە تودن بىگرەك مىكا هجوم ايتەدر.

فنون طبيعە، عموماً دىەرلك خيال و فرض (گىپوتەزا) درجە سندن اوزمغان ئلى. آنلرنى فىنى حقيقىتلر دىوب آطلوب مېدانغە چغو بتونلەي اورنسىز بولورغە كىرەك.

عمومی اوقو مسئلہ سی .

روسیدہ اوپشی آبرازاوانیہ (عمومی اوقو)
اولاچینہ مسلمانلر اشانلری؟

مسلمانلر اگردہ روسیدہ عمومی اوقو نظام اولوب چیغاچینہ اشانسلر، بو نظامنڭ اوز معیشتلرینہ و دین-لرینہ موافق روشده اولمقی حقندہ: اجتهاد قیلورغه تیوشلی . بو مسئلہنڭ وفتی یتوب کیلوگنہ دگل بلسکه اوتوبده وار-در . عمومی اوقو نظامی مطلقا اولاچق لکن بونڭ ایل برگه بزنگ ایچون اوز دینمزی ده اوقورغه تیوشلی .

بز بو یرده باشقه اورنلر حقندہ بحث اینمای بلسکه اوزمزگه معلوم «ماله» اویازی حقندہ غنه یازوب اوتہ-چکمز . بو ایسه باشقه اورنلرغده کوچرگچ اولورغه بلسکه یاراسه کرک .

بو کوندہ «ماله» اویازنده اوچوز یکرمی ایکی مک عدد خلقتن آلمش آلتی مک عددی مسلماندر . ماله-نڭ زیهستواسی عمومی اوقونی قبول قیلوب، بونڭ ایچون تیوشلی اولان مصرفنی حکومتدن آلورغه باشلادی . اویاز-نڭ قایو نقطه لرنده اشقولالر آچلنورغه تیوشلی ایدیکی حقندہ اوزینہ مخصوص توزولمش کامیسه دن پلانلر حاضر-لاتوب مینیسترگه تابشردی . هندکور پلان، مینیستر طرفندن تصدیق ایدلنوب بر تریت ایچون اوتوز مک آلتیوز صوم آچمه هم زیهستواغه کلدی . ۱۹۱۰ نچی یل حسابنه اون آلتی عدد اشقولا آچلدی ۱۹۱۱ نچی یل حسابنه یکرمی اشقولا آچیلچقدر .

خلاصه: کله چک سنتابر باشنده ماله اویازنده ۲۶ اشقولا آچیلادر . اوشبو اشقوللرنڭ بری گنه اولسون مسلمان اولنن دگل . بو طوغورده کیمچیک مسلمانلرنڭ اوزلرنده اولسه کرک . چونکه مسلمانلر فکر اینمیلر، سویلاشرگده قورقارلر . شویله ایسه ده مسلمانچه اوقولوب طوره قده اولان مکتبلرنی یابدرر و اوقولرنی توقتانور ایچون اجتهاد قیلوب بوروچیلری وار، بونلرغه بر نرسه ده اولدیغی یوق . شویله اولدیغنده اوشبو عمومی اوقو طوغورسندہ هم حکومتدن رخصت آلوب سویلاشرگه، مسئله ایله آکلاشورغه تیوشلی ایدی . « اولگچاچ توبه یوق » دیرلر . عمومی اوقو، مطلقا

نسلرده تریلوب ئوسه و کوبه یه آلمیلر . дрождевой - спорынья, плѣсень, грибокъ خالیرا میقروبی، چاخوتقه میقروبی بونلرنی مین برکتابک-ده نبات جمله سندن دیگان سوز کورمادم . بونلر مینم تعبیر-مچه « کچکنه، جانلی قورتلر » . باشقه توگل .

۶ - باقتیریه بلهن میقروب آراسنده ایرما، سز ئه یتکانچه اوزونچه لاق توگره کلک ده توگل . اول اسملر اوزونچه لرن توگره کارندن آیرر اوچون قوبلمغان . سز « باقتیریه اوزونچه، میقروب توگره ک نبات » دیوب خطالانہ سز بولورغه کیره ک: باقتیریه لرنڭ ده توگره-ره کلری بار، дрождевой грибокъ . میقروب لرنڭ اوزونچه لری بار: چاخوتقه، تیف، خالیرا، چه چک میقرو-بلری باری ده اوزونچه .

۷ - مینم باقتیریه لرنی حیوانچق دیوب ئه یتووم، اچکی اعضالرنڭ حرکتی هم آزقلانولری جهنتندن .

۸ - مینم اوزیده جانی ده شول دیوب ئه یتووم جاننڭ مادی نرسه بولوون لازم اینو بولمی . بر اداره ده گی اشلکی اعضانی « اول اداره نڭ جانی شول » دیلر . . . مین ده شونده غی معنی بلهن ئه یتدم .

مین اول مقاله منی، دنیا اچنده دنیالر بارلغن، عالمنڭ بیوکلکن، جناب حقنڭ الوغلغن آکلاتو مقصودی بلهن یازغان ایدم؛ یوقسه، клетка لرنڭ نشی - آنلرنڭ اصل وجودی توگل ایکانن آکلاتو ایچون توگل .

محترم ع.م افندی! سز کوبره ک « فنی مقاله نی توزه تو » نی اوزوتوب کینتوب مینی تحقیر ایتهرگه طوتوناسز: « ئوز خیالینڭ آرتق اویتاب کینتوینڭ ئهره سی بولورغه کیره ک... »، « ئوزی آکلاماوینڭ ایگ یوغاری درجه سنه آشوب قویا » هم « ئوزی نڭ نی یازغانن ئوزی آکلامی... » کبی سوزلر قوللانہ سز .

بو سوزلرنی کم « انتقاد » دیه در؟ انتقاد شولای بره وگه طالبان کبک فادالو، ایسکی مناظره لرده غی کبی جیکرنو بلهن بولا دیوب اویلیسزمنی؟ .

عباد الله آپاروف .

یوقاریه ذکر ایتدیکه ۳۹ اشقولا تورلی زورقلرده اولوب بنالرینی سالور ایچون آفچه، هم ده هر اوچیتل ایچون ۳۶۰ صوم وظیفه، دین معلمینه ۶۰ صوم هر بری خزینه دن ویرله در. بوندن فالان (خدمتکارلر، اوطون، کراسمن، دفترلر، کتابلر و باشقه اسبابلر) مصرفلرینی زیهستوا ویره چکدر.

اشقولار اول خلقی طرفندن ویرلهش اورنلرغه سالنور. اول خلقی تابوب ویرماسه برر کشیدن پورت اورنی صانوب آلوب سالورلر. مسلمان اوللر اشقولاغه اگرده رضا اولماسه لر یاقینلرنده اولان باشقه ملتلر اول. لرینه بنا اولنورده مسلمان اوللرینک بالالاری شول چیت اوللرده اولان اشقولارغه واروب افورغه مجبور اولورلر.

کامیسه طرفندن اشقولنی سیته ننگ پالاننده کوسترلشم مسلمان قریه لر، بونلر در:

آولر	فلاسلی	اوچیتللی
یانسوی	۱	۲
طویم ایشی، چوللی.	۱	۳
نوپقا، بوچی آستی.	۱	۴
الیاز، قازاقلر.	۱	۳
آدای.	۱	۲
چکاره، کوشل، تمای.	۲	۴
ماشیر، یاریولدین.	۱	۳
الوغ سردک.	۱	۴
قللر، قارا بیلغه.	۱	۳
سردک باش، اورازای.	۱	۲
یاشما اسیلی (۱)، یاشما سردک.	۱	۲
پوزمارا (۲).	۱	۳
اوشله سردک (۳)، اتنه.	۱	۳
قوماشینه.	۱	۳
شدا.	۱	۲
توبان شون.	۲	۴
اورتاشون، کیوک.	۱	۴
صاماق.	۱	۳
یامیشکه، چومانار.	۱	۲
ایسکی اسمیل.	۱	۴
شگشار.	۱	۳
قامارای زاوود.	۱	۲
نوناگر، توبان چوتای.	۱	۵

- (۱) غیر مسلمانلر ایله برلکده.
- (۲) پارچکه خاوی هم بونده در.
- (۳) غیر مسلمانلر ایله برلکده.

اولاچق. اشقوللر اورنلاشوب بتسه لر مسلمان بالالری ایچون کورشیلرنده اولان آر، چیرمیش، چواش، کراشین و روس اوللرینه یوروب اوقومق لازم اولور. «بو اش مصلحت اولورمی؟» دبه «وقت» غزنه سنده یازلغان ایدی. لکن «مصلحت» دیب ده «مصلحت دگل» دیب ده جواب ویروچی کورلما دی.

«بالالرمزنگ چیت اوللرغه یوروب اوقومقلری مصلحت» دیب آیتوچی اولماسه کرک. چونکه بونده نهجه تورلی او. کفایسزقلر وار. قش کونلرنده، صوق بورانلرده، آچلی طوقلی طوروچی مسلمان بالالرینک ایکی اوچ چاقرمده اولان اشقوللرغه یورولری چیتون اولور. وارمق و قایتیق ایچون نه قدر وقت تلفی قیلورغه کرک، بو تقدیرده مسلمانجه، دین افورغه وقت قالماز. ایمدی اش بویله اولدیغنده اشقولنی اولغه آچدرمق بولینی قارارغه کرک.

بو یرده برده خاطرگه کلمگان بر ماده وار. آنی فکر- لب قارارغه تیوشلی: مالهم او یازنده گی مسلمانلر توفز اولصغه تابع اولوب اوشبو توفز اولصده ۳۹ اولده اشقولا آچلورغه تعین ایدلمشدر.

(۱) کوشل وولصده (۷ اشقولا، ۲) سردک باش ده (۳، ۴) شدا ده (۴ اشقولا، ۵) وانسکی پالان ده (۵، ۵) توبان چوتای ده (۳، ۶) نوصلا ده (۲، ۷) یانغل ده (۴، ۸) اوربارده (۸، ۹) ویرینوفسکی ده (۲، ۴) توفز وولصده جملاسی ۳۹ اشقولا اولدر. خاطرگه کلمگان ماده دیگانمز حقنده اوزونراق فکر-

لرگه طوغری کلور. ۳۹ اشقولا ده ۱۱۸ اوچیتل اولورغه تیوشلی. کامیسه ایسه اوللرنک زورقلرینه قاراب بر نهجه اوچیتللی اوله چق اشقوللر تعین ایتمش. مسلمانلرنک اوزلرندن بیلوچی کشیلر و معلومات ویروچیلر اولمامش. بر اوچیتللی اشقولا بر کامپلیت، ایکی اوچیتللی اشقولا ایکی کامپلیت دبه آنالدر. ۳۹ قریه ده تعین ایدلمش اشقوللردن ایکسی برر اوچیتللی، اونسی ایکیشار اوچیتللی، اونیشی اوچار اوچیتللی، توفزی دورتار او- چیتللی، اوچسی بیشار اوچیتللی اولورغه تیوشلی.

بو روشده اولمقنک سببی مسلمان اوللری بیک زور- لر اولوب خلقلرینک کوب اوله قلدنددر. لکن بزنگ مسلمانلر ایچون کوب اوچیتللی اشقوللر مصلحت کور- لوب یتیدر. حاضرگی کوندن اویلاب بونلرنی وافلامقنی یعنی بر اوچیتللی اشقوللرنک کوبراک اوله قلدینی صورارغه تیوشلی. ۵۰ اوقوچی بالا اولسه شوکا بر اوچیتل تعین قیلنده در.

اولورلىق فيلوب برر لايحه توزلوب صوبرانيه مز آرفلى
حكومت گه تابشلسه، مسلمانلرنىڭ صورائىنلرى التقاتسىز
فالماز، ويرلور ايدى اما يغلماقن بالاغه ايچك ويرمك
عادتى يوقدر. اوز معيشتمز و اوز حالمزگه مناسب اوله چق،
هم ده حكومت مرادينه ده خلاف كلمه چك يوللرنى اوزمز
كوستره آلماساق اول وقت بو اشلىر عمومى فاعدهلر بويىچە
قالورلر. بو طوغروده: « بوندى اش اولماز » ديه تلبىس
قىلوچىلرغە التفات ايتماي وقتندە فايذرتوب قالورغە تيوشلى
ايدى. يوقسه جاي كوننده صوراشوب و تلانچىلك قىلوب
ياكە قابليتسىز، استعدادسىز، اصول تعليمدن خبرسىز قارتلرغە
بالالرمزنى تابشرساق نه كىي فائده چىقار ؟

اورنبورغ دوخاونوى صوبرانيه سنده امتحان قىلنوب ده
امام، خطيب، مدرس، معلم شهادت نامه سى آلمش
كىمسه لرمز كوب اولسه لرده بونلر دن اصول تعليم حقنده
بر كلمه صورالمادىقى معلومدر. شونك ايچون اول شهادت
نامه صاحبلر ينىڭ معلمك وظيفه لر ينى بىر ينه يتكره آلمقلىرى
بيك شىبه ليدر، آشا اشانوب طورمق ندامت كە باعث
اولور.

حكومت طرفندن آچىلاچق اشقولالرغە خزينه حسابندن
۳۶۰ صوم وظيفه ايله بر اوچىتل، ۶۰ صوم وظيفه ايله
بر دين معلمى تعيين قىلنهدر. اوشبو دين معلمينه ويرله چك
وظيفه نى آلورغە شريعت جھتتچە درست دگل ديه بعضا
ياشرون و بعضا آشكار صورنده اغوا قىلوچىلرمز اولور.
لكن بونلر سوزينه آلدانورغە باراماز، مكن اولسه بلكه
كوبرهك آلمق اجتهادىنى كوررگە تيوشلى.

مكتب و مدرسەلر ايچون درس كتابلر ينى اورنبورغ
دوخاونوى صوبرانيه سى اوزى ياكە حكومتدن رخصت
آلوب مذكور صوبرانيه طرفندن تشكيل ايدامش بر
كامبسيه (هيئت علميه) انتخاب قىلسه گوزل اولور ايدى
ديه خاطرگه كله در.

مسلمان مكتب مدرسەلر ينه زيبسكى صومالردن
ويرلمكده اولان پاصوبيه (اعانت) لرنى: « مذ كير مكتب
ومدرسەلرنىڭ اوبشى ابرازاوانيه غە فائده لرى يوق چونكە
آنلر صرف دىنى لرگنه اولوب، حساب، جغرافيا، هندسه
و تاريخ كىي معيشت گه فائده لى فنلر اوقولمى » ديه بوندىن
صوك توفقاتمقنى مينيستر موافق كورمشدر. لكن صوك
وقلرده ترتيبلى مكاتب و مدرسەلر اولوب، بونلرده دنباوى

۵	۱	توبان ماصنا. يوقارى ماصنا.
۳	۱	بوربىز. اوربار.
۳	۱	توننار.
۴	۱	بوصى. مريم.
۱	۱	صوباش. ماصنا.
۳	۱	سردك باش. سولتى (۱).
۳	۱	مماشور.
۴	۱	سىمى اوصاد. اوربار. مونىگير.
۴	۱	قرامىيال (۲).
۳	۱	قونر قوربا.
۵	۱	ياغل ايلي.
۵	۱	سردگان ايله سردگار باش (۲).
۲	۱	باشا علاوچ.
۴	۱	زارىچنى صلاوچ ايله ايسكى صلاوچ.
۱	۱	پىنىگر (پنه گر).
۲	۱	پىنىگر پيار.

۹ ۋولصده اوفوچى ۸ ياشدن ۱۰ ياش گه فدر اولان
بالالرنىڭ حسابى بيش مك بر يوز يتمش توفز (۵۱۷۹)
كوسترلشدر. ۸ - ۹ - ۱۰ - ۱۱ ياشلى بالالر اوقورغە
تيوشلى اوله لار. لكن بزنك مسلمانلرنىڭ اوتنولرى بويىچە
اولگى ايكى يل يعنى ۸ - ۹ ياشلى بالالرغە فقط مسلمانچە.
غنه دين اوقورغە مكن اولسه كرك هم ده روسچە اشقولالر
آچلد يغنده بزنك ايچون اولگى وقتلرده باش تعيين قىلنو
مناسب اولماسه كرك. ۱۱ ياش گه فدر ديه تعيين قىلنو
ايسه غيماز يه و رىالنى هم غير مكاتبلرگە كروچىلرگە
اوڭغايلىق اولسون ايچوندر، حاضرندە بزنك بو اورنلرغە
كرك اشمز يوق.

بزرگه بو كوندىن نه كرك ؟ شىبه يوق بزنك بالالرمزنى
يغشى تريبه قىلور ايچون دين معلملىرى و ديانتىلى اوچىتللر
كركدر. دينمزنك بوغالوب، ضعيفلنوب كىتماوينى آرزو
قىلغان عاللمرمز، بايلرمز و باشقە آدملرمز ايچون اوشبو
مسئله حقنده فكر يورتك مقدس بر وظيفه اولسه كرك.
فقط ملالرغە، فقط بايلرغە بو طوغروده اش چىقاره
آلمازلر، بو ايسه هر كىمگه معلوم بر نرسەدر. اوشبو
طوغروده اوز فكرلرمزنى غزتلر ايله يازوب بيلدروب
طورساق حكومت، رضالق كوسنرمكدىن باشقە بر نرسەده
ايتماز. حكومت ايچون ده، مسلمانلر ايچون ده مصاحبت

(۱) بونده مسلمان آز.
(۲) اوشبو دورت اولنك جملەسینه بر اشقولا.
(۳) سردگار باش ۶ چاقروم يردە.

اورنبورغ شهرینه کلوب خدمت که کردی . هر کیم ایله معامله سی باغشی ، انصافی و دیانتلی ایدی . مناسب وقتلده غایت اثرلی و عظلم سویلی طورغان ایدی . بونک ایملاشلری ده انشاءالله شول روشده اولمشلردر . مسلمانلر ایچون شوندی اوچیتلر اولسه ایدی ! مسلمانلرغه مخصوص اوچیتلسکی اشقولا آچلوب ، اوفاده اولدیقی کبی باغشی شاگردلر آلنسه بلکه شوندن فائدهلی بر اش چیقار ایدی .

بو کونده « اورنبورغ » شهرنده اوچیتلسکی اشقولا بولسه ده ، بو باری قرغیز خلقینه غنه مخصوصدر . سیمفیر و پول شهرنده اولان اوچیتلسکی اشقولادن چیقمش معلملر بزم بو طرفلرغه کلمازلر . فزانده ناتارلر ، میشارلر ، باشقرد و تپنارلر ایچون بر اوچیتلسکی اشقولا بولسه ده بوندن هر ییل ۵ دن ۲۰ گه قدر گنه اوچیتل چیقوب طوردی . بو عدد البته هیچ یته چک دگل . بعض بر ککری موینلر : « اوچیتل روسدن اولسه ده یاری » دیسه لرده ، بو سوز اوقو بولینه تایاق تاشلا و غنه ایدیکنی هر کیم بیلسه کرک . حاضرگه بزم فکرمز اوشوبوندن غنه عبارت . بوندن زیاده سپینی و مصلحتنی ایسه عالملر یازسه لر کرک .

مالهژ اویازنده اولان مسلمانلر ، اگرده اوزلری اجتهاد قیلسه لر حکومت و زیهستوا خزینه لرنندن ویرلر چک پاصوبیه لر ایله فائده لنوب فالورغه حاضرنده فرصت وار . خصوصا تعیین ایدلمش آللرده حاضرندن بر اوچیتل ایله اشقولا سوراسه لر بارچه خراجتلری خزینه ایله زیهسکی سومادن تأمین ایدلنه چکدر . ایر بالالار و قز بالالار ایچون حاضرنده هنر اوزنلری آچارغده بیک ممکن . « ژانقه » شهرنده فیلدشراک ، اومارتاچیلیق ، استالرنی ، کتاب جلدلمک ، چبقلردن کارزینکه اشلامک علملری اوگرتلنه ، یول مصرفی ایچون زیهستوا آقچه ویره در (بعضیلرینه سوگندن تولامک شرطی ایله و بعضیلرگه هیچ شرطسز فلانسز) .

ژانقه گو بیر ناسنده بوز ایلی مکتب مسلمان حسابی وار هر اویازنی زیهستوادن فائده لنور ایچون مسلمانلرغه یول آچیق . خصوصا مالهژ زیهستواسی هر بر خلقنی تیگز کوره در . لکن اوزمز فائده لنه آلیمیز .

مالهژ شهرنده بو ییل ایرلر غیمنازیه سی آچلوب برنچی صنفی غه ۴۵ بالا آلدی . بونلر ایچنده بر مسلمان ده یوق . حالبوکه بالا اوفونور ایچون ، آشامق ، ایچمک ، فاتیور

علملرده بخشی اوفونولادر ، بونلرده اوفومش شاگردلر روسچه اوفورغه باشلادقلری ایله اوز تللرنده ایلکدن بیلمش فنلرنی بیک ینگل آکلی آلار ، بوندای مکتب و مدرسه لرنی حکومت وزیهستوا اعانتلرنندن محروم ایتولماسه ایدی ، دیه سورارغه بلکه یول بولور ، بوندی مکتب و مدرسه لرنک فائهلرینی کوردیکلرندن سوک حکومت اهللری اوزلری ده بونلرغه اعانت قیلورغه تیوشلی تابارلر .

دین درسلی ایچون ترتیب ایدلمش کتابلرغه دوخانونوی صوبرانیه مزنگ نظارت قیلوی لازم کورله در . بوکا ایسه مفتی حضرت اوزی ده اهمیت ویررگه و لازم چاره لرنی کوررگه تیوشلی ایدی . بو اش یولغه سالنما . دیغنده بزنگ مکتب و مدرسه لرمز مسئله سی بیک اوزاق وقتلرغه صوزلور . کوب آدملر : « بوکا قدر یارادی ، بوندن سوک ده بارار ، بو کون گه قدر کلگان عرفلرمز بوندن سوک هم شول روشنده دوام قیلور » دیه لر . بو افندیلر بخشی بیلسونلرکه بو کونگه قدر یاراغان اشلر بوندن سوک یاراماز ، بو کون گه قدر دوام اینمش اشلر بوندن سوک دوام اینماز . آنلرنک وقتلری اوندی ایدی کبر و فایتماز . بو کوندن اعتباراً یاکا ترتیبلر باشلانادر .

روسیه ده طور وچیلر ایچون روسچه بیلمک صو ایله هوا درجه سنده ضرور وقت یتدی . شونک ایچون سودا-گرلرمز اوچ بالالارندن ایکبیسینی و ایکی بالالارندن بریسینی اوقو بولینه سالمقلری مطلقا لازمدر . یوز مگدر ایله آقچه لر ، تاولر قدر بورتلر آنالردن سوک تلف اولمقلری نادانلق و تیوشلی تر بیه دن محروملق ثهره لریدر . دین معلملری ، باغشی اوچیتلر حاضرلمک طوغرو-سندره اوزمزدن گنه البته بر اش چیقاقچ دگل ، مگرده مفتی حضرت طریشوب فاراسه بلکه حکومت یاردمی ایله برر دارالمعلمین (اوشنداق دارالمعلمات) میدان غه چیقار ایدی .

اورنبورغ دوخانونوی صوبرانیه سی اوفرغنده اولان مسلمانلر ایچون اک برنچی اوچیتلسکی اشقولا « اوفو » شهرنده آچلدی . بونده ایسه : ۱۸ باشلی شاگردلر مختصر الوفایه ، کافیه و شرح ملالردن امتحان ویروب قبول قیلنورلر ، دیه اعلان قیلندی . بلبای اویازنده « فاران » اولینگ عین الکمال حضرت شاگردلرنندن کروچیلر کوب بولدیلر . اک ایلمک اوچیتل اولوچیلر جمله سندن بهادرگری فوداشوف اسمنده بریسی

ویرہدر. اوشبو دورت یلدہ هر یل ۹۰ صومنی اوزینہ آلوب
قالوب اوزی ایچون طوتلغان مصرفنی فایتارادر. پروتسینت
آلمی. بوندن صوڭ یلر ایچون وظیفهسی تمام ویرله.
بونده ایسه غارادسکی اشقولانڭ ایکنچی فلاسندن شهادت
نامه آلمش شاگردلرگده کررگه ممکن.

غارادسکی اشقولانڭ ایکنچی فلاسندن شهادت نامه
آلمش شاگردلر ایچون «مالیز» دن ۲ چاقروم یرده
«چاول» اسملی آولده سیلسکی غازایستوینینی اشقولاغه ده
کررگه ده ممکن. فاتیور حاضر. هر آیغه ۸ صوم پاسو-
بیه زیستوا ویرهدر.

غارادسکی اشقولانی تمام قیلوب شهادت نامه آلر-
چیلر، تجربہ قیلوچی اولوب تبلیغرافی خدمتہ کررگه
ممکن. بویله کروچیلر ۳ آی سوڭنده امتعان ویرہ
آلار. آیغه ۱۷ صوم وظیفہ ویرلدر.

* *

اشقولنی کامیسیه اوشبو یل یانوارده اولان مجلسنده
۱۹۱۲ نچی یل دخی ۲۰ اشقولا آچارغه قرار ویردی.
اوشبو جملہده اولان مسلمان آللری بونلدر: (۱) فاماروی
زاود (۱) فلاسلی و (۲) اوچیتلی. (۲) تونتار (۱) فلاسلی
و (۳) اوچیتلی. (۳) مچکاره، کوکشل، تمای آللرینڭ برنہ
(۲) فلاسلی و (۴) اوچیتلی. (۴) یانسوبی (۱) فلاسلی
و (۲) اوچیتلی. گرچه اشقولنی کامیسیه شویله فرار
ویرمش ایسده سوڭندن زیمسکی صوبرانیہ اوزینڭ
ایکسترینی مجلسنده، تعیین ایدلمش آللرنڭ هر برینہ
اون یل ایچنده اشقوللرنی آچوب بتررگه لازم دیه قرار
ویرمشدر.

حاضرندہ مسلمان آللرندن اشقولا آچارغه صوراب
یوروچیلر بیلمی، اما آرلر، چیرمیش وکراشین آللرندن
پر یغوارلر کلوب طورادر. شونڭ سببلی زیمسکی صوبرانیہ:
«مسلمان آللری اوزلری کرکسنماسلر، اشقوللرنی باشقه
ملنرگه سالورغه ممکن اولور» دیدی (مسلمان آللرینڭ
بزگه اشقولا کرکمی، دیگان سوزلرینڭ معناسی: «بز بالا-
لرنی باشقه آللردہغی اشقوللرغه یورنوب اوفونورغه رضا-
مز» دیگان سوز اولددر).

بر فلاسلی و بر اوچیتلی اشقوللرنی بز مسلمانلر
اوزمز صوراب آلورغه تیوشلی. اگرده شول اشقوللرنی
باشقهلر آلسلر اول وقتده بزنگ بالارمز چیت آللرغه
یوروب اوقورغه مجبور اولورلر. بونڭ آخری باخشی

آرزانلقی سببلی مالیز شهری اڭ موافق اورندر.
ؤانقہده اولان هنر مکتبلرینہ کرر ایچون مینیسترسکی
دؤوخ فلاسنی اشقولا شهادت نامهسی اولمق یتهدر. مسلمان
بالالری ایچون اگرده قابلیتلری اولسه بر فلاص تمام
ایتدیکلرندن شهادت نامهلری اولسده یتهدر. باش ۱۴ دن
توبان اولمازغه تیوشلی.

هنر اوگرته طورغان اورنلرده استالارنی، ریزنوی
(نقش)، تاکارنی (قروب اشلاو)، کارزینوچینی (چبقلردن
اوروب هر توری نرسهلر اشلاو)، بیریسینی ایزدیلیہ
(فایون طوزندن نرسهلر اشلاو)، اشچوتنی (اشچوتکلر)،
ایگروشچینی (اوینچقلر)، نکاتسکی (صوغو)، کاوروی
(کاویر صوغو)، سالومنی ایزدیلیہ (سالامدن هر توری
نرسهلر اشلاو) علملری بیلدرلر. اوقوچیلر ایچون فاتیور
حاضر اولوب آشامق ایچمک ایچون گوپیرنسکی زیستوا
طرفندن هیچ شرطسز هر آیغه ۳ صوم ۷۵ تین آچہ
ویرلدر.

فورت و اومارتاچبلیق علمی اوفور ایچون مارت آینده
واررغه تیوشلی. درس مدنی مارت ایله ۵ آی اولوب
بونڭ ایچون گوپیرنسکی زیستوا طرفندن ۵۰ صوم آچہ
ویرلدر. اوفورغه واروچیلرنڭ باشلری ۱۶ دن توبان
اولمازغه تیوشلی. بو آچہ ہم سوڭندن تولانهچک دگل،
فاتیور حاضر.

زیمسکی صومادن فرلر ایچون نگو، چیگو، اویوق
بهیلو ماشینہ ایله هر توری ماتیریهلر صوغو اوگرنورلک
هنر اورنلریده آچارغه ممکن. اوگرتوچینڭ وظیفهسی،
فورال و اسبابلر، فاتیور و خدمتکارلر ایچون مصرف
زیستوادن ویرلدر. اوشبو هنر اورنلرندہ اسکاتیر،
دستمال، سولگی و اوستکه کبار ایچون کبوملکلر،
تریکلر صوغارغه ممکن. بو هنرلرنی اوگرتورگه مارچهلر،
کراشین فرلری وار.

دووخ فلاسنی (ایکی صنفلی) اشقولانی تمام ایتمش
یاکه بر فلاسلی اشقولا ده بخشی اوفوب شهادت نامه آلمش
کیمسلر ایچون «ؤانقہ» شهرنده «فیلدشرسکی اشقولا»
وار. بونده اوقوچیلرغه فاتیور حاضر، گوپیرنسکی زیستوا
هر آیغه ۷ صوم ۵۰ تین دن ۹ صوم ویرهدر. بونده
اوفو مدتی ۴ سنہ. اوفوب تمام ایدوچیلرگه زیستوا
اوزی اولگی یلغه دورتوبوز صوملق ۲ نچی ۳ نچی ۴ نچی
یلر ایچون هر بلغه دورتوبوز آلتمش صوملق اورن

تورلی دارولاننگ تائیری بولوب بو ایکی آورونگ ایکیسندە دە تیف میقروبلری بتونلای بتکانلر.

«بیرلین» دە دالدورف پریوتندە تیف میقروبلری بولغان ایکی آورونی دوقتور نسوہیخ بلغار میقروبلری فاتق برلن دارولاغاج تیف میقروبلری بتکانلر. بو میقروبلر پریوتلردە اچاک تیفنڭ طارالوبنە هر وقت سبب بولالر دییرگە مکن.

بزنڭ بو کیترگان مثاللردن سوت میقروبلرنڭ تیف وپاراتیفوز میقروبلرینە اچاکدە طارالورغە یول قویما. غانلقلری ظاهر ایندی. بولارغنە توگل اچاک میقروبلری دە بلغار میقروبلندن کوب ضررلر چیگه لر. دوقتور ووبینیرت هم فون - کیرن بلغار میقروبلری فاتق برلن دارولانغان آورونگ اچا گندە اچاک میقروبلرنڭ (Жолибацилл.) دە سانلری کوب کیه وگانین کورگانلر. اچاک میقروبلرنڭ بزنڭ اعضالر ایچون ضررلیغینی بز یوغاریدە سویلگان ایدک. بو میقروبلر اعضالرغە ضررلی بولغان آغولر آراسندن ابڭ فوتلیسی بولغان ایندول (*) نی یاساغانلغی معلومدر.

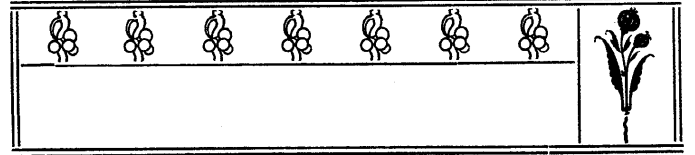
دوقتور بیلونوسکی نڭ تیکشورلرندن ظاهر بولغانغە بناء بلغار میقروبی اچاک میقروبین بتونلای اوق بتره آلماسەدە آنڭ یاصی طورغان آغولری - فینوللری آزابتادر. دوبروولسکی نڭ سوکراق یاسالغان تجربەسیدە بو فکرلرنی کوچلیدر. اگر بلغار میقروبی برلن تیسبەنڭ اچاک میقروبین (Bacillus Paracoli Tисье) بریبردە آبروم اورچنلمسە (فولتورا یاسالسه) بو اچاک میقروبی فینوللرنی یاساوبن بتونلای طوقتانه و ایندولنی یاساوبن بایتاق کیموتەدر.

بزنڭ بو زارلانولرمزدن مقصودمز اچا گمزنی حاضرگی وحشی و بزگە ضررلی و فائده لی میقروبلر برلن طولی حالتندن اعضالر ایچون فائده لی آنلرنڭ خدمتلری بولشلق ایته طورغان میقروبلرنی بیرلشدررگە طریشودر.

بو مقاله دە کیترلگان وانعه لردن بزنڭ بو مقصودمز بتونلای اوق خیال غنە توگل بلسکە اشکە چغوغە یاقین بر حالتدە ایکانی کورینەدر. بزنڭ بو فکرمنڭ درستلگینە تیف و پاراتیفوز میقروبلرین اچاکدە بلغار میقروبین بیرلشدر و برلن بتروب بولغانلغی دلیل بولا آلادر. هیچ شکسز بو اش اچاکدە گی ضررلی میقروبلرغە قارشسی

(*) یوغاری راق مراجعت.

اولماز. اش اونگان صوڭ اوکئودن معنا چیمماز. بونی بو کوندن اوبلارغە نیوشلی. محمد کمال مظروف. «مالئ» ۱۹۱۹ نجی یل ۵ نجی آپریل.

سوتدە گی میقروبلر و آنلرنڭ صاولقغە فائده سی.

IV

صوڭغی راق وقتلردە اعضالرنده برر تورلی آورو یوقدره طورغان میقروبلر بولغان کشیلرنی و آنلرنڭ اوزلرنڭ تیره سندە و یاقینلرنده بولغانلرغە اول میقروبلرنی یوقدره آلورلی مسئله سینی بیک کوب تیکشردیلر. وشول تیکشرو- لردن صوڭ تیره یاقندە بولغان کشیلر ایچون یوغو قورقچی بولغان تیف میقروبلری، خالیرا ویبر بیونلری (میقروبلری) ومی آوروبنە سبب بولا طورغان میقروبلرنڭ بارلقلری آکلانندی.

بو تیکشورلردن معلوم بولدی که تیف میقروبی ایڭ اول اوت (желчн. пузырь) دە ظاهر بولوب بیک اوزاق طورغانی صوڭندە آنده یاسالغان صو برلن نچکە اچا کگه آغوب توشەدر. بو میقروبلرنڭ آورولرنڭ نچسلرنده اوزاق وقتلر سلامت صاقلانا آلفانغە کوره، یوغو کوبرک شول یولدن بولادر. یوغو باری نچسندن گنە بولغانغە تیف برلن آورغان کشیلرنی وعموما اچندن تیف میقروبلری چقاره طورغان کشینی باشقه لردن آبرونی معقول کورگانلر، لکن، بو یول اش گە کیلگچ مکن بولمغان؛ چونکە بو میقروبلرنی نیچە شر ییلاب نچسلری برلن چقاروب طورغان آورولر بایتاق اوچریلر ایکان.

بیرلیندە دوقتور لیفمان نچسلرنده تیف میقروبلری طابلقان ایکی آوروغە فاتق آشارغە توصیه ایتمکان. بو فاتق، اوستی آلفان سوتکە پار بژدن کیترلگان فاتقنڭ میقروبلری یباریلوب آنلرنی اول سوتدە اورچتوب یا- سالغان. بو تورلی یاسالغان فاتقنی هر کوننی آورو یارنی شیشەدن (آرافی بوتیلقه سی) بر شیشە گە قدر آشارغە نیوش بولغان؛ بو فاتق آچی بولسەدە لکن اوگرتگچ بر نیچە آیلر شونی آشاب طوروی برده چیتن بولمغان. بو

قول آستمدہ حالترین هر وقت نیکشروب طوروی ممکن بولغان آورلر یوقغه کوره، مین نجر به لرمنی اوز- مده فیلوب فارادم. بایناهدن بیرلی ایندی مینم صاولغمنک کوب یخشیلانویینی و آلفه کیتونی نلرلک اورنی بار ایدی. آورونی صناب فارار ایچون بیزگاک یوقدروب اوزیمه زیان ایتدم. اول یوره گیمه ضرر ایتدی و آندن صوگ استعمال ایتکاتم طنچلاندره طورغان دارولر بیگراکده صاولغمه ناچار تأثیر ایتکان ایدی. نورلی اصولر برلن دارولانوب فائده تابا آلماغاج مین اوزمنک اصلیمه فایتونی معقول کوردم و حاضرگه مین آنک کیتورگان فائده لرنندن راضیمن.

مین آلفا گولی (اسپیرتلی) بولغان اچمیلکرنی اچو- دن و پشمگان نرسه لرنی آشودن بتونلای طوقتالدم. حاضر یا فاینغان صو یا سوت یا که بیک صیقی چای گنه اچام. آرق ایتوب کونینه ۲۴ دن ۲۶ مٹقالغه قدر ایت، آرزاق اوندن پشرلگان نرسه لر، پشکان یشلچهلر و بیمشلر آشیم. بونلر اوستینه بر یا ابکی کچکنه چولمک برلن فاتق (بو فاتق پارالانس میقروبی برلن یاصالغان) و بلغار میقروبی بوکسکاننی واربنیه برلن آشیم. بونلر اوستینه ممکن قدر کوب بلغار میقروبی یا که فاینار صو برلن گنه یولغان خرما آشیم.

مینم بو یازغان روشده عادت ایتومه بیک کوب توگل؛ لکن اون ابکی یلدن بیرلی پشمگان بیمشلر و باشلچهلرنی آشامیم و فاتق غه مداومت ایتهم. بو طورمشدن مین بیک راضی. مین حاضر ۶۵ باشده بولسامده بیک اوزاق اش اشلاب اوطوره آلام. مینم نسلمه اوزاق عمرلی کشیلر برده بولماغان: مینم آغای انیلرم مینم یاشیمه بیتیمچه اولدیلر، مین بو بختلی نتیجه نی باری شول ترتیبده آشا- ومدن کورهم. مینم حاضر تیزدن صاولغمه خلل کیلسهده عجب توگل؛ مین بیت ۵۳ یاشمدن گنه بولای طور باشلادم.. مین صاولق برلن نازالق برلن فارتایاسی کیلگان یاشلرگه ممکن قدر تیز و آلدانراق بو تورلی ترتیبده طورونی باشلارغه توصیه ایتهم.

بو اورنده بز بنده دن هر وقتده سوت میقروبلری حقنده سوبلگانده سوبلنه طورغان مسئله گه - اوزاق یاشاو مسئله سینه کیلوب چقدق. مین حاضرگه قدر هیچ بر وقتده سوت میقروبلری کشینک عمرین اوزابنه لردیبوب ایتکانم یوق. میگا نسبت بیرلگان سوزلر همه سی غزته چی

آلانغان آدمینک برنچیسدر. بو یولده اوستون بولور ایچون کوب خدمتلرنی بیرینه بیتکر و لازمدر. بونده سو- یلنگان اصولرنک بیک ضعیفی و مرادغه بیتوگه آز یاردملی ایکانلکری هر کمدن اول مین اوزم افرار ایتهم. بلغار میقروبی بزنگ اچا کگه ایبه لشرلک بولسهده آنده چیتنک برلن اورچی طورغان بولسهده، آنک اچا کده بتونلای بیرلاشوب کیتوبنه فارشی بولغان نرسه بیک کوب. مثلا آکار بیک کیرکلی بولغان شیکرلی نرسه لر آنک طور طور- غان بیرینه باروب بیته آلایلر، اما شیکرسز بو میقروبنک یاشاوی ممکن توگل دییرلک. ایکنچی یافدن بلغار میقروبی بیرلشسوند، فرض فیلیق، اول چافدهده آنک بارلغینه هیچ طغرلانمیچی اوق یاشی طورغان میقروبلر بیک کوب فالای ثلی؛ مثلا مایلی کیسلانه یاصی طورغان میقروبنک اعضا- لر ایچون ضرر لیلغنده هیچ شک یوق، اما اوزی بلغار میقروبندن برده طغرلانمیچه یاشیدر.

بزنگ آش یولنده غی ضررلی میقروبلرنی فائده لیلر برلن آلماشدروب بنرر ایچون بایناق اش کیرک. حاضر- گی اصولرنک باریسی باشلانچق غنه. مثلا صوگفی وقتلر بر نیچه بیرده سوت میقروبلری برلن دارولانغان اچ آورو- لری فائده کوره آلمغانلر؛ لکن بوتأثیرسز فالونی استعمال فیلونغان دارونک یغشی بولمغانلغندن بولورغه کیرک. مین بیک نق اشانام سوتنک آش سگروگه یاردملی ماده لرین حاضرلتوچی فایسی بر فابریکانتلر اوزلرینه کیله طورغان فائده نی آرتراق ایتو اووی برلن اول ماده لرنی نصوب، صغلوب یاصالغان حالده صانالر؛ بو چافده میقروبلرنک اشکه یاراولری کیمراک بولاده فائده لی بولا آلایلر. مین بعض بر بلغار میقروبی دارولرنی نیکشروب حل فیلوب قاراب آنک اورنینه بتونلای اوزگه میقروبلر تابدم. بوندی دارولرنک فائده دن کوبراک ضرر کیتورلری عجب توگل. فکرچه سوتدن یاصالا طورغان تورلی فیرمینلرنی (*ده دارو کینه طورغان فان سل (**لرین حاضرلونی نیکشرو آستینه قویغان کبی معین بر قاراو آستینه قویولسه سوت میقروبلری برلن دارولونک فائده لی روشده بولوب کوب نارالوینه سبب بولور ایدی.

(* یوغاریده راق اوتدی.

(**) Терополич. сыворотокъ دارولاو ایچون

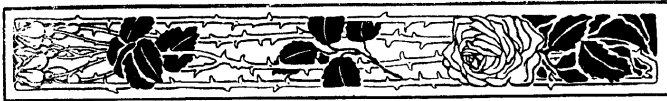
حاضرلنگان صیقی فان: مثلا دیفتیریت گه فارشی یباریله طورغان سل و باشقه لر. (م.)

سوت میقروبلرین، قاتق حالتندە مو، شیکرلی ویشلچەلی شورپا برلن مو، بلغار صومصه لاری روشندە، خرما یا که کابستە برلن مو آشاو کیرکلگی اهیت جهنجه ایکنجه درجه ده گی مسئله بولوب فالاده نیچک گنه بولسه ده سوت میقروبلری کشی نڭ آشی طورغان آشاری آراسندن عموما وکوب آورولرینی دارولوا اشنده خصوصا بیک اهیتلی اورن طوتاچاغی معلوم .

بزنڭ سویلگان نرسه لر مزدن اچا کده ضررلی میقروبلر نڭ بارلغی و آنلرغه فارشی بخنلی و فائده لی روشده سوت میقروبلری واسطه سی برلن کوره شو ممکن لگی آکلانه در. بو چیتن مسئله نی حل و تدقیق یولنده قیلغان اشلر بزنڭ ایچون بیک اهیتلی بولغان مقاله نڭ باشنده ذکر ایتولگان آورولر نڭ سببن بلو یولنده کوب فائده لر بولاچغینه اشانورغه کیرک .

ای . میچنیکوف .

مترجم : ع . م .

صارقل شهری .

(مخترم پرافیسور وامبری جوابی مناسبتی ایله) .

حاضرگی روسیه نڭ جنوب یاغی بیک بورونغیندن بیرلی ترکی قبیله لر ایله مسکون بولغان . بونلر تورلی اسملرده اولارق هیردوت زمانه سندوق (هجرتدن ۱۱ عصر مقدم) شمدیکی روسیه نڭ جنوب طرفینی اوتراق ایتکان بولغانلر . بزنڭ بو بندمز ترکی قبیله لر حقنده بولماینجه فقط خزرلر نڭ « صارقل » شهری حقنده بولغانلقدن، مقصود یخشی آکلشلسون اوچون آز بولسه ده خزرلر حقنده هم بر آز معلومات و پرونی تیوشلی دیوب بله مز .

خزرلر بیک بورونغی خلق بولسه لرده آنلر نڭ تاریخده ایڭ اوّل ذکر ایدیله باشلاولری میلاددن ۲ عصر مقدم گنه باشلانغان . هون ترکری ظاهر بولو ایله آنلر بر آزغنه تاریخ کوزندن ۴ نهی عصرغه چافلی یوغالوب طورسه لرده، صوکره ینده ظاهر بولغانلر . خزرلر نڭ بو چافدهغی اوتراقلری شرقا کوچمان ترک قبیله لری، غربا دونای بلغارلری، شمالا فین قوملری، جنوبا آرافس

وژورنالچیلر نڭ اوز خیاللری در . درست مین کوبدن بیرلی بزنڭ ضعیف لنوویمزگه اچاک میقروبلرین نڭ کوب تأثیری بولغانین اوبلاب و شول فنکرنی فوتلاب یوریم ؛ مین اچا کلرده گی آشلر نڭ آزرارق چرولرینه یاردم بولسون ایچون و آنده فائده لی میقروبلر آرتسون ایچون سوت میقروبلرین تقدیم ایتکان ایدم . حاضر مینم بو مقاله ده چیغانم واقعه لر فکر مڭ درستلگین کوب تجر به لر برلن تأیید ایتلر . اچا کده گی میقروبلر نڭ بزنڭ طور مشمز وترکلگمز ایچون اهیتلی ایکانلرکیرین اثبات ایتلگان بر نرسه دیوب حاضر صانارغه باری . بز بو میقروبلر نڭ فایسی برسی فائغه تارالوب فان بوللرینه ویوره کگه ضرر ایته طورغان آغولر یاصاغانلینده سو یلب اوزدق . فایسی بر میقروبلر نڭ فینولر یاصاغاننده بز کوردک . مونه بو آغولر فان یوللرینه تأثیر ایتوب وقتسز و ایرته فارتایونڭ ایڭ زور سببی بولغان آرتیریه - اسکلیروز (فان نامر - لرینڭ فابقلری قاتو) آورووین بیرلر . شوکار کوره اچا کده گی ضررلی میقروبلر نڭ اورچوبنه فارشی بولغان بعض بر نرسه لر تیز فارتایوغه سبب بولا طورغان آورونی بولدرماسقه طرشولری برلن ، اعضالر نڭ وقتسز فارتایوبنه مانع بولالر دیوب ایتوب بولادر . ضررلی میقروبلرغه فارشی حرکته ایڭ قوتلی دارولر جمله سندن سوت میقروبلری بولغاچ کوب یاشا وگه سبب ده آنلر دیرگه بولا . لکن بونڭ هیچ شکسز بولغان بر حقیقت درجه سینه منوب بیتوی ایچون بیک کوب واقعه لر برلن، کوب تجر به - لر برلن تأیید ایتلوی تیوشدر .

بو واقعه لر نڭ تیزراک بولوین کوتوب قالب ، مقا - له مڭ آخزنده بر اوزاق یاشا وچینڭ نیچک عمر ایتکانین یازمقچی بولام . بو واقعه نی کوبدن توگل گنه دوقتور مه پیر یازوب چغاردی .

بر کشی ۱۰۳ یاشینه بیتوب ده عجب بر حالتده صاو و نازا صافلانغان . بو کشی هر وقت آیقلاق و اقتصادلی طورمش برلن باشقه لردن آیرلورلق بر طوغوچی ایکان . بو کشینڭ بردن بر راحتی و کوکل تابوی طوزلی کابسته نی بیک کوب ایتوب آشوده بولغان ؛ هم آنی پشمگان حالده آشایان . بو نرسه ده سوت میقروبلرین نڭ بر نوعسی بارکه ، اول آزغنه بلغار میقروبلرین کچکنه رک ایکان . بز یوغا - ریده سویلگان سوزلرگه بناء بو کشینڭ اوزاق یاشا وین بو کابسته ده بولا طورغان سوت میقروبلر نڭ آشی دیرگه حقلیمز .

خزىرلر، جنوب ياغىندىن اسلام ھىسكرى طرفىندىن طغزلاندىقلىرى سىبىلى اولىكەلر بىنى شىمال ياغىندىن كىتاپتە طورغانلار. مىلاددىن ۹ نچى ەسىردە آنلارنىڭ اولىكەلىرى جنوبيا قافقاز طاغلىرىنىڭ شىمالىدىن باشلاپ، شىمالا دىنپىر يلغەسىنىڭ پارماقلىرىدىن بولغان دىصنا، صولا، صوژ نهرلىرىنە چاقىلى سوزلغان بولغان. جنوب ياغىندە عربلار طرفىدىن كوردكلىرى قىسقىلىقلار سىبىلى طىبىعى خزىرلر اول وقتدە كوچلى ھىكومىتلەرگە ماللىك بولماغان شىمالغە طابا ھىركىت ايتىكلار. آنلارنىڭ دون يلغەسى قىرىنە «سارقل» شىھرىنى بنا ايتولرىنەدە، شوشى جنوب ياغىندىن كورگان قىسقىلىقلرى سىبب بولغان بولورغە تىبوش.

«سارقل» سوزىنىڭ مەناسى ھىقندە مۇرخلر آراسىندە نورلېچە سوزلر بولغانلىقى كىبى آننىڭ اورنى ھىقندە ھىم بايتاق غىنە اخىتلافلر وار. بورونقى يونان مۇرخلرىدىن قىسسىپىن ابلە لىئونىنى «سارقل» نى آق اوى Бѣлый домъ دىوبوب ترچمە ايتىدكلىرى ھالىدە بايىر ابلە لىربرغ سارى شىھىر، بولپىغىن ايسە اوروش اوى Военный домъ دىوبوب ترچمە ايتىدكەدر.

بورونقى اشلىر ھىقندە ابلە قىمىتلى مەلوماتلر وىروچى تاتىشچى ايسە «سارقل» نىڭ اصلى «شىھىرگىل» (بالچى شىھىرى) دىدر. «چونكى اول تىرەدە طاشلى طاغ بولماغانلىقى سىبىلى (قىسسىپىن خىرىنە كورە) آندە مېچ ياصاب، كىرپىچنى اىزوبىست ابلە ياندىروب، يلغەدن واققە قوملر ابلە ھىضراىك ياصاغانلر» دىوبوب بىيان ايتەدر.

لىئونىنىڭ بىيانىنە بنا خىزىر خانى بىزانىنى اىپپىرانورى فېئوفىلگە ايلچىلر يىاروب آناردىن «سارقل» نى بنا ايدىرگە باردىم صوراغاچ، فېئوفىل آنارغە پىترونى ابلە پافلاغون اسەلى كىشىلرنى، بايتاق غىنە اشچىلر ھىم دە كىركلى نرسەلر ابلە «سارقل» نى بنا ايدىرگە يىارگان. آنى بنا ايتونى تاتىشچى مىلاددىن ۸۲۵ نچى يلە دىسە دە (۲) لىكن فېئوفىلنىڭ پادىشاھلىقى آنچى ۸۲۹ نچى يلە غىنە باشلانغانلىقى سىبىلى آننىڭ بىناسىنى فېئوفىل پادىشاھلىقى زمانەسىنە يعنى ۸۲۹ ابلە ۸۴۲ يللر آراسىنە ھىمل ايدىرگە تىبوشلىدىر.

«سارقل» نىڭ بنا ايدىلگان اورنى ھىقندە ھىم تورلى سوزلر بولسەدە، لىكن اول دون يلغەسى بويندە ھىضراىكى Медвѣдница يلغەسىدىن توبەنىك بولورغە تىبوش. چونكى

نهرى برلەن چىكلانگان بولغان. خزىرلر ھون تىركلردىن قونلغاچ اوزلرىنىڭ تىرە كورشىلر بىنى بورچورغە باشلاپ آنلارنى خفاغە توشورگانلر. آلتونچى ەسىر مىلادىدە اىران شاھلردىن قىباد، خزىرلرنىڭ ھىومىدىن صافلانور اوچون «شىروان» شىھرىنىڭ شىمال ياغىندە بر اور قازىتوب، اوغلى انوشروان ايسە عرب تارىخلىرىدە «باب الابواب» آتالغان شىھىر تىمىر قىبونى بنا ايتىدگان.

مىلاددىن بىنچى (ھىجرتدىن بىرنچى) ەسىردە عربلر تىركلردىن ابلە اول اولارق خزىرلر ابلە صوغوشە باشلاغانلر. ھىجرتدىن ۲۲ نچى يلە ھىضرت ەمر طرفىدىن عبدالرحمەن بن رىبىعە (۱) تىركنى غىزا فىلو ابلە امر ايدىلگىچ «باب الابواب» دن اونوب تىركلرنىڭ شىھىرى بولغان «بلنجىر» نى فتح ايتىكان. صوگورە اسلام ەسكرى «بلنجىر» دن ابلە يوز فرسىخ (۱۲۰۰ چاقىرم) بىراقلىقە بولغان اورونلرغە چاقىلى ھىركىت ايتىكان (۲). عبدالرحمەن بن رىبىعە طرفىدىن مەجاربە ايدىلگان تىركلر خزىرلر بولغانلىقىدىن (۳) خزىرلرنىڭ تىرك ايدىكىندە ھىچ شىھە قالمىدىر.

روس مۇرخلىرى آراسىندە خزىرلر ھىقندە تورلى سوزلر بار. قايىسىلرى آنلارنى واغول، قايىسىلرى تىرك، قايىسىلرى مەجاربە، قايىسى بىرلرى ايسە صلاوبان آتاوندىنە طارتونىمىلر. روس تارىخچىلر بىنىڭ ابلە ھىقلىرىدىن صانالغان تاتىشچى ھىم خزىرلرنى صلاوبان دن صايمەدەدر (۴).

خزىرلرنىڭ تىرك ايدىكىندە شىھە ايدىركى واقىمەلر بولغالىسەدە، تىھىقلىق بار فاراغاندە آنلارنىڭ تىرك ايدىكىندە اصلا شىھە قالمىدىر. خزىرلرنىڭ تىرك ايدىكىنى اثبات ايدىرگە ابلە اشانچىلى دىللىلر، علماء عرب طرفىدىن بارلغان اثرلر بولغانلىقىدىن، اول اثرلرنىڭ كوبىسى بورونقى روس مۇرخلرىنە بىلگىلى بولماغانلىقىدىن طىبىعى آنلر خزىرلرنى چىنلاب بىلورگە موفىق بولماغانلر. خزىرلرنىڭ عربلر ابلە صوغوشولرى نىچە ەسىرلرغە طارتىلسەدە، آنلارنىڭ اسلامىتىنى قىبول ايتولرى ھىجرتدىن ابلەنچى ەسىردىن بولا باشلانغان (۵). دىھىككە اسلامىتىنى ابلە اول قىبول ايتوچى تىركلر، خىزىر تىركلر بىدر.

(۱) بلاخىرى ايسە بلنجىرنى سلىمان بن رىبىعە فتح ايتىدى دىدر.

فتوح البلدان ص. ۲۱۱. معجم البلدان ج. ۲. ص. ۲۷۸.

(۲) تارىخ الكامل ج. ۳. ص. ۱۴ - ۱۵.

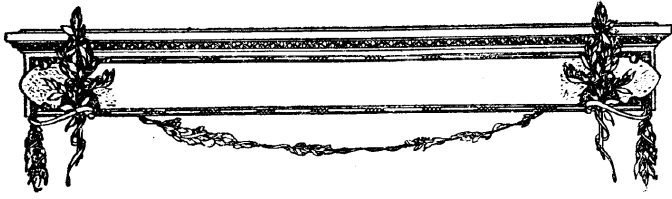
(۳) معجم البلدان ج. ۲. ص. ۱۲.

(۴) История Русская ج. ۱. ص. ۴۶۱ - ۵۱۷.

(۵) فتوح البلدان ص. ۳۱۵.

(۱) ج. ۱. ص. ۲۰۱.

(۲) ج. ۱. ص. ۲۲۱.

کتب ستە و مؤلفلری .

(موسی افندی انتقادى حقنە) .

«کتب ستە و مؤلفلری» اسمى ایلە نشر ایتىردىكەز رسالەنى انتقاد (۱) ایدوب محترم موسی افندی «یولدىز» غزەتەسندە بىر مقاله نشر ایتىردى . علم اهللری ، اھمیتسز شیلرنى انتقاد ایدوب دگل حتى اوستىدن گنە کوز سالوب اولسەدە اوزارینىڭ قیەتلى و قىلرینى تلى ایتمازلر . شونىڭ ایچون بىزلر مذکور انتقاددن مەنون اولدق ، بوندن سوڭ رسالەنىڭ علم اهللرىنىڭ قوللرىندە كورلەچکینە براعت استهلل عد قىلدق .

«کتب ستە» رسالەسى ، بعض بر اورنلرنىڭ غى تفصیلات ایلە تارىخ رقملىرى استىنا ایدلدىكىدىن سوڭ ، مدرسە حسینیه دە اعدادى شا گردلرىنە اوفوتدیغەز درسلرنىڭ بر قىسمىدىن عبارت ایدى . شونىڭ ایچون بزدن باشقەدن اوشبو خصوصە درس اوفورغە موفق اولمامش شا گرد . لرنىڭ بعضیلری «یولدىز» دە اولان انتقادنى كوردىكلرنە احتمال كە بزم طرفەزدن ياكاش شیلر تعلیم ایدلدىكىنە ذاهب اولورلر و بزنى دە مسئول طوتارلر . اوشبونى ملا . حظه ایتدىكەزدن مذکور شا گردلر ایچون برفدر اولسەدە عذر بیان ایدرگە مناسب كوردك . دیدىكەز عدلر مرنى بازارغە و موسی افندینىڭ بعض بر فكلرینى مدافە ایدرگە اساس اولسون ایچون مذکور انتقادنى اوشبو اورنە نقل قىلورغە ضرور اولدى .

محترم موسی افندی دیيور (عینا) : گمانه كوره (کتب ستە و مؤلفلری نام اثرده) موافق دگل شیلر (بونلردر) :
(۱) ۵ نچى صحیفەدە : «وشونلرڭ فتوالرىلە عملدن باشقە چاره گە احتیاج قالمادى» سوزى . شو سوز فقیهلر نظرندە قبول قىلنە بیلور سوز دگلدر . زیرا روايتى هم دە راویلىرى جهتیلە ثابت اولمش هر بر سوزڭ صحتى لازم دگلدر . اصول فقه كتابلرنە بیان قىلنمش دورت وجهڭ

(۱) عربى اولان «نقد» كلمەسندن «تفعیل» كلمادىكى حالە . نیچوندر موسی افندی مقالەسینىڭ بر قاچ یرنە «تنقىد» سوزى استعمال قىلەشدر .

میتروپولیت Пименъ اوزىنىڭ استانبولغە بولغان سباحتنە دون يلغەسى بويىچە نوشوب Медвѣдица يلغەسندن اوزغاچ بيوك طاغلىر ، آق بار ، اوشانداق خزرلرنىڭ بورونقى «صارقل» لرىنىڭ اورنىنى كورگانلىكنى بيان ایتەدر (۱) . «صارقل» نى بنا ایتودن بيك آز سوڭ وجودكە كىلگن وشوشى «صارقل» حقنە باشلاب خبر بىرگان قنسطنطنبن هم آنى دون بويىنە دىدر .

خزرلرنىڭ غوزلر ایل برگەلەشوب بچناك تركلرى ایل قريم باريم آطەسینىڭ شمالندە غى مجارلر اوستینە هجوم ایتولرى دە «صارقل» نى بنا ایتودن بيك آزغنە سوڭ (۸۹۴ نچى يىللردە) در . خزرلرنىڭ ايك كيك اولىكەلرگە پادشاهلىق ایتكان و بناء علیہ عظمت و شوكتلرىنىڭ ايك بيوك درجەلرىنە ایرشكان زمانلرى شوشى «صارقل» نى بنا ایتدىكلرى ، عصر ایلە آنىڭ سوڭفسندە اولوب . اونچى عصرنىڭ سوڭقى پارتىسندە ايسە آنلر آفرىغنە انقراضغە يوز طوتنا باشلىلر . اونچى عصرنىڭ باشلرنە آنلرنىڭ اولىكەلر لرى بيك نق ظورايفان بولسەدە اول كوكە بارماغان . ۹۶۵ نچى يىلدە روس كنازلرىنىڭ آتاقلىلرىدىن سوەتسلو خزرلر اوستینە هجوم ایتوب آنلرنىڭ «صارقل» شەرىنى ضبط ایتكان . خزرلر روسلرغە قارشى ، شەلرندىن چىغوب معاربه ایتكان بولسەلر دە ، سوڭندىن چىكېلوب آرتقە چىگارگە و بناء علیہ «صارقل» لرىنى هم قولدن اچقندىرغە چيور بولغانلر . سوەتسلو طرفندىن ضبط ایدلگن شەرنىڭ اسمىنى روس مؤرخلردىن تانىشچى Пѣловѣжа (۲) ، شچير باتوف Бѣловѣсь (۳) ، سالوویوف Бѣлая Вѣжа (۴) دیوب آتاسەلر دە ، لکن شوشى اسمە ذکر ایدلگن شەر «صارقل» نىڭ عینى در (۵) .

(۱) سالوویوف ج . ۴ . ص . ۱۱۴۳ .

(۲) ج . ۲۰ . ص . ۴۵ .

(۳) ج . ۱ . ص . ۳۱۸ .

(۴) ج . ۱ . ص . ۱۴۱ .

(۵) قارامزىن ج . ۱۰ . ص . ۱۳۳ .

ایتمه یورز. نبی، معاش علملرنده بزدن نادان ایسه حیاتبه ره رهبر اولور گوزل شریعتنی نصل بیان ایده بیلور؟! بویله خصوصلرده بن امام مسلم حضرتلرینک حدیثلرینی و امام نووی حضرتلرینک ترجمه لرینی سند ایتمم. امام نووی ترجمه سنده هم ده شرحنده یازمش ایسه اوز اختیار ی، بن ده مختارم. اویله حدیثلر حقنده بنمده بر فکرم وارد. بیلورم: خورما آغاچلرینی آشلامق حقنده، بدر غزاسنده صودن اوزاق اینو حقنده اویله حدیثلر کلمشدر. لیکن بن نبی محترمک رسالت عمومیه سنک علویتی حرمتنه همده رای ایله وحی آرالرینه بر حد قطعی تعیین ایده بیلمکدن عجزم نامنه اویله حدیثلر ده نوویلرک ترجمه لرینه اتباع ایتمیورم.

(۵) حدیثلری یازودن منع مسئله سی . .
شومسئله، بنم فکر مچه، حدیث کتابلرنده ذکر قیلنور مسئله لره نسبتله عموما اک مهم بر مسئله در. لیکن اذن ایله منع حدیثلرینک ورودلری یاخود متعارض صورته وارد اولمش حدیثلرک توفیق لری جهتیله دگل. اول حدیثلرک، مسئله اهمیتنه نسبتله، اهمیت علمیه لری یوقدر. اصل اهمیت، متعارض حدیثلرک ثبوتنده یاتطبیقلرنده دگل بلکه هیچ بر حدیثک یازلاماقلرنده در. بر عصر قدر یاخود ده زیاذه زمان اوتدی حدیثلرک هیچ برسی یازلامادی. حدیث کتابلرینک اک مهم لری ۳ نچی عصرده یازلادی.

عصر رسالت ده عصر خلافت ده یازلاماق مسئله سی تاریخی واقعی بر حقیقتدر. اهمیتلری یوق بر ایکی حدیث دگل، بر قاچ حدیث تعارض ایتمش ایسه ده شو حقیقت واقعیه میدانده در. بن شو حقیقتنه تأسف کوزیله باقمایورم. «یازلمش اولسه ایدی، اویله اولور ایدی، بویله اولور ایدی» دیبه یورم. یازلامش، گوزل اولمش. طبیعت عالمنده امام غزالی آغزیله سوبلنمش «لیس فی الامکان ابدع مما کان» سوزینی شریعت عالمنده ده سوبله مک ممکندر. یازلاماقل سببلری آیری آیری ایکی بیوک کتاب یازمق آغرلقی دگل، آیتلرله حدیثلرک اشتباهلری ده دگل، تدوین قیلنه چی احادیث مجموعه سنک مصحف لره مساوات احتماللری ده دگل. بونلر کبی اوفاق و جهل قرآن کریمی ایندرمش الله ایله شریعت اسلامیه بی امتنه ترک ایتمش شارع حقنده قبول قیلنه بیلور و جهلر دگلدر.

(۶) تورات کبی کتب سماویه حقنده امام بخاری حضرتلرینک فووتلی اساسی وار علمی رأیلرینی اوهامدن صانامق مسئله سی .

بریله «انقطاع باطنی» بزم شو سوزمزی تأیید ایدر. (۲) حدیثک سنتک معنالرینی بیان ایدر ایکن، رسالتک تأثیرینی، اهمیتلرینی بر قدر تنقیص ایدر طرزده بیان. انسانلرک دنیا ده حیاتلری مصلحتلری رسالتک تعالیمی نختنه مندرج اولاماز ایسه، او وقت رسالت اوقدر مهم بر شی اولماز یالکز، کله چک ده سعادت ابدیه بی وعدایدن دین-دین دگلدر، بلکه بوتکله برابر شوکون گوزل حیاتی، الدن کیتمز سعادتنی و پرور دین-دیندر. بز حدیثی دین امرلرینه، دینی ده حیاتبه ایتمی آرشیلره حصر ایدر ایسه ک، شریعتمزک اهمیتنی فالماز.

(۳) «خبیر واحد عملی ایجاب ایدر، اعتقادی ایجاب ایده مز» مشهور ایسه ده، او قدر گوزل دگل سوزه اتباع ایتمه مک ده موافق اولور ایدی. وجدانی قناعت حاصل ایتمه بن شیلره انسانی تعوید ایدر سوز اخلاق نظرنده او قدر مناسب دگل ایدی. بزم فقیهلر اویله سوزلردن صافنمایورلار. «حرامی حلال دیبه، کفردر. حراملغنه ایمانک کامل ایکن، قیل ایمانک حرمتیله خدای عفو ایدر.» دیرلر. «شرابی صات، حرامی بی! یالکز حلال دیبه» شو سوز یاخود شو معنی ده اولور سوزار بزم بایتاق اماملرک بایتاق فتوالرینه اساس کبی اتخاذ قیلنمشدر. بر الله بیلور، نه قدر دهشتلی نه قدر فبیح سوزلر! وجدانک قناعت ایتمه مش شیلری قیل، وجدانک ایمانک خلافتنه اولور شیلری ده قیل، ایمانکنی وجدانکنی تحقیر ایتم، سوکره مردار اولمش وجدانکله، تحقیر قیلنمش ایمانکله الله حضورینه کیت ده بیوک حیاتنه عفو طلب ایتم! بنم چه اویله دگل. قیلاچق اولور ایسه ک حلال دی، سوکره قیل! وجدانک پاکلگی حرمتنه، احتمال، خدای عفو ایدر. بوکا علاوه «علمی ایجاب ایدر، اعتقادی ایجاب ایده مز» سوزی منطق جهتیله ده درست دگلدر. بر عمل واجب اولدی ایسه، شبهه یوق، اعتقادی ده واجب اولور. زیرا واقع ایله اعتقاد آراسنده تنافی جائز دگلدر. او مشهور سوزی یوق بار تاویللر ایله بر قدر توجیه ایتمک ممکن ایسه ده، عمل ایله وجدانک باشقه لغنه انسانی عادتلندر سوزلردن صافنمق ده گوزلدر.

(۴) ۳۲-۳۳ صحیفه لرده «نبیلرک احوال طبیعیه لره، عموما معاش علملرینه آشنا اولماقلرینک عیب دگللگی» حقنده سوبلنمش سوزلره بن عمومیتله اصلا اشتراک ایتمم. بز اوزمزدن نادان انسانلرک سوزلرینه عادتده التفات

ایدماز ایسه، نحو و منطق عالمرینک فتوالری ایله عمل ایدلنه چکیمیر عجا؟! هر فن حقنده اوزینک متخصص عالمرینک فتوالری دستور العمل اولدیغی حالده بویله بر امتیازدن حدیث عالمرینی کیملر محروم ایتمشدر و بونلرنک جرملری نه شی اولمشدر؟ اصول فقه کتابلرنه بیان ایدلمش انقطاع باطنی مسئلهلری بزم دعوی ایتد- یکمز کلیمه نك جزئیاتندن اولدیغی ایچون موسی افندی سوزینی تأیید ایتماسه کرک .

(۲) حدیث و سنت معنالرینی بیان ایتدیکمز اورنده، رسالت تأثیرینی و اهمیتینی قانغی کلمه و عبارتلمز تنقیص ایتدیکن بیلمادیکمز ایچون بونی مدافعه قیلورغه شمیدیلک اقتدارمز یوق. بز ایسه بو اورنلرنی ده معتبر عالمر اثرلندن ترجمه ایتمش ایدک .

(۳) خبر واحد، علمنی ایجاب ایدرمی یوقمی؟ بو مسئله، بزم ایله موسی افندی آراسنده دگل بلکه جههور ایله احمد ابن حنبل آراسنده نزاعلی اولان مسئلهلردندر. جههور، علمنی ایجاب ایتماز دیدبکری حالده، ابن حنبل حضرتلری وتابعلری بونک خلافتی دعوی قیلماشلردر. بز ایسه اعدادی شاگردلر اولدقلری جهندن هر وقت آنلرغه «افکار عمومی» دیبولمش مسلکنی کوسترولوب وارر ایدک و کوستردیکمز نرسه اولدیغندن کتابنرغه ده یازدق. جههور مذهبنه احتمال که موسی افندی بعثلری وارددر، لکن آکا مخالفی طرفارده بویله بعثلردن سلامت اولمامشدر بلکه دخی بدتر اولانلری آنلر اوستنده قالمشدر.

(۴) نبیلر، علوم دینییه ده اولدیغی کبی، دنیاوی علملرده ده باشقه انسانلرنک فوقلرنده اولاقچلرمی؟ میدانده اولان حقیقتلر خلافتده طب، طبیعیات، خاقت عالم و عیوما معاش که دائر (حدیث عالمری فتوالرینه کوره) «صحیح» اولان حدیثلر حقنده کوب وقتلر مضطرب اوله رقی یوردک. سنت قولیهلرنی «موقت شریعت ایدی» دیبوچیلردن اولمادیغمز ایچون اوشبو طوغورده حتی بر مخلص تابهقدن ده عاجز اولمش ایدک. ظاهرده هر نه قدر تنقیص کبی کورلور ایسه ده ابن خلدون ونووی کبیلرنک سوزلرینی اختیار ایتک بو مشکلدن مخلص اولورغه بلکه یارار، خصوصا خندق و بدر ماجراسی کبی حسابسز واقعهلر، مسلم روایت ایتمش حادثه قیلندن حسابسز حدیثلر بونی تأیید قیلور دیه شویله بر مسلکنی اختیار ایتدک. شاگردلر هم حدیث کتابلرینی اوزلکلرندن مطالعه ایدرگه کرشدیکلرنده

اهمیتی غایت بیوک بر مسئله علمیه ده فضلی اهلیتی کون کبی معلوم الک بیوک بر امام طرفندن سویلنمش علمی تاریخی بر سوزی با خصوص قرآن کریم شهادتیه مؤید اولور ایسه، وهم دیمک اوقدر گوزل سوز اولماسه کرک. بر ابن حزم دگل، بر فاج بیوک ابن عزملر شدتله رد ایتمشلر ایسه ده مسئله علمیه ده انسانک وار سوزی «علمی رأی» اولمقدن ساقط اولماز. الله رحمتلرینی یاغدرسون امام بخاری حضرتلرینه، اوقدر بیوک بر سوزی بلاخوف سویلمه مش!

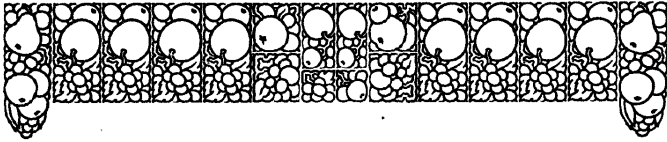
* * *

اوشبو مقاله ده موسی افندی طرفندن بیان ایدلمش انتقادلر شونلردر. هر بر انتقاد ایدلمش مادهلرنک باطل و خطا اولمقلری لازم دگل. بعض وقتلر جزئی شیلر ایله ده انتقاد ایدرلر حتی بعض بر انتقادلر اوزلری ده انتقاد حتی که تخطئه بلالرینه اوچرارلر. «کتب سته» ده اولان مذکور شیلر، تصحیحی لازم اولان خطالردن اولمادلری کبی بزم کندی محصول فکرمز اولان باکی شیلرده دگللر ایدی. بلکه جههور اهل علم طرفندن اختیار ایدلمش فکرلر اولوب بز آنجق آنلرنی سویلادک و یازدق. اوشندان محترم موسی افندی طرفندن ایدلمش انتقادلرنک اکثری ده بو کون میدانده چیمش فکرلر اولمای بلکه پک ایسکی عصرلردن میراث قالمش مناظره لردن عبارتدر. اهل عام طرفندن قبول ایدلمش «افکار عمومی» که ترجمانلق ایدوچی کیمسه خطاغه نسبت ایدماز ایسه بزم درسلمزده خطاغه نسبت ایدلمش اولمازلر. ایشته شاگردلرگه اولان عنرمز اوشبو قدردر. اگرده بوندن زیادهنی اوقورغه وقتلری مساعد اواسه توبانده اولان سطرلرنی هم اوقورلر:

(۱) «ایمدی حدیث عالمری نظرده صحیح اولانلرینی صحیح دیمک و شونلر فتوالری ایله عمل ایلامکن باشقه چاره که احتیاج قالمادی. خصوصا واسطه لر کوبایوب عصرلر یراق کتدیکی سببندن راویلرک حاللرینی بو کون بنه دن تفتیش ایتک یا که میدانده اولان حدیث کتابلرنده یازلمش سلسله لره کلیا باشقه برسلسله لر واسنادلر نابوب چیقارمق ممکن دگلر» دیه سویلامش عبارتلمز اورتاسندن بر جمله سینی انتزاع قیلوب موسی افندی «شو سوز، فقیهلر نظرده قبول قیلنه بیلور سوز دگلر» دیبور و بوگاده بزم دعوا مزینک نقیضه دلالت ایتیمه چک دلیللر ایراد ایلر. حدیثلر طوغوروسنده حدیث عالمرینک فتوالری ایله عمل

صفتی ایله تفسیر کتابلر مزغه حتی حدیثلر آراسینه نه کبی فوتلر نأثیری ایله کروپ آرالاشدی؟ «بابل» خرابه لری فازیلوب «جمهورای» شریعتی میدان غه چیقدیغندن صوڭ، «تورات» نڭ موسی پیغمبر طرفندن یازلدیغی حقنه اولان عقیده زلزله گه اوچرادیغی حالده، بخاری سوزی کون کبی اشکار بر حقیقت اولمقی ممکنیدر؟ ایشته بخاری سوزینڭ وهم دگل ایدیکن اثبات ایدر ایچون یوفاروده اولان سوؤاللرنی برر برر حل ایدوب کتمک لازمیدر.

رضاء الدین به فی الدین

قواعد فقهیه

فاضل محترم موسی افندی حضرتلرینڭ ۲نچی عدد «شورا» ده یازمش اولان ایضا حله بنی شادلانا شادلانا اوقودم. اوقودم ده یوزم فزاردی، وجدانم معذب اولدی، بو حال، ویردیکاری جوبلری ایچون دگل بلکه مبارک اثرلرینی مطالعه مز برابرینه ایتمش اولدقلری نرغیب و تشکرلری ایچوندر.

«قواعد فقهیه» وعن قریب نشر ایده چکاری «احکام شرعیه مجلہسی» اکثر علما و اماملر مز طرفندن کامل اشتیاق ایله قبول ایدلسه کرک.

«قواعد فقهیه»، ملت اسلامیه گه الوغ بر یادکاردر. کوبدن ضرور بر خدمت اولسه ده، بویله شیلرنی میدانه کتوررلک بر صاحب اقتدار بو کونه قدر کورلما مشیدی. اگرده بویله خدمتلر نڭ قیمتنی ملت، تقدیر ایده آلاماز ایسه عیب، موسی افندیده دگلدر. مع ما فیہ بو کون تقدیر ایدلما مش بر خدمت، انشاء الله ملت طرفندن کله چک بر کونده تقدیر ایدلسه کرک. الله تعالی مؤلف جنابلرینه فوت و نصرت و برسون، امام افندیلر گه ده استفاده ایدرلک آڭ و حقیقتنی باشرماز در چه ده اولسه ده انصافی نصیب ایتسون. ملا داود آنچورین. «بیگی» قریه سی.

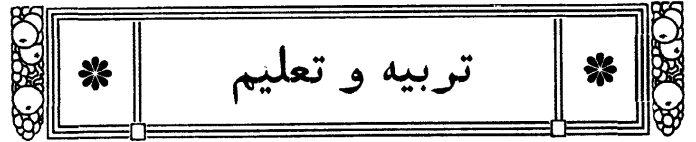

بزم کبی اضطراب غه توشماسونلر دیه آنلر غه هم اوشبو مقدمه نی بیان قیلدیق. بزم بو معامله مز، مشکل بر واقعده امون الامرین فی اختیار قیامتی بابندن ایدی. اگرده بوندن یاغشی باشقه بر یول وار ایسه موسی افندی بونی بیان بیورسون. کوکلمز قناعت قیلورلق اولسه بز اوشبو موضوعنی اوزگرتورگه رضامز.

(۵) حدیثلرنی یازمق و یازمامق مسئله سینیه الوغ مسئله لر بنا قیلنمش، یازلما دقلری سببندن اسلام دنیا سینیه جان آلوب جان ویره چک در چه ده الوغ اشلر واقع اولمش. بناء علیه فوتلیمی ضعیفه می بو طوغروده بعض برسبیلر بیان ایدرگه هر بر حدیث اوقوتوچی مجبور اوله چقنده شبهه یوق. خصوصا حساب، هندسه، تاریخ کبی فنلردن بر قدر معلوماتلری اولان حسینیه شاگردلری طرفندن حسی یا که معنوی صورتده ایراد ایدلنه چک «نیچون؟» لرنڭ هر برینه «شونکچون» فی حاضرلک لازم. نتیجه سی باشلر کبسلمکن عبارت اولان بر مسئله حقنه موسی افندی نڭ «گوزل اولمش» کبی سوزلرینڭ وجهسنی بیلما دیکمز کبی اوشبو ماده فی انتقاد ایدرکه اساس قیلوب: «لیس فی الامکان ابداع ماما کان» کبی خطابی و شعری سوزلر ایراد قیلوینه ده بر سبب تابما دق. بز چه مسئله غایت جدی و اهمیتلیدر، انتقاد اساسلری ده قطعی شیلر اولمق لازم ایدی.

(۶) تورات و تعریف مسئله لرنده بخارینی باشلاب وهم گه نسبت ایدوچی بز دگل هم ده بالکنز ابن حزم بخاری خلافتنی التزام ایتدیکندن دگل بلکه حقیقت و واقع اثبات ایتدیکی ایچون باشقه لر ایدی. موسی افندی: «عام حدیث طوغر و سنده حدیث عالملرینڭ فتوالری ایله عملدن باشقه چاره گه احتیاج فالما دی» مضموننده اولان سوزمزی استکبار و استبعاد ایتدیکی و مذکور سوزنڭ فقیهلر نظرنده مقبول اولمیه چغنی دعوی قیلدیغی حالده نه اولمش ده بو ماده حقنه بخاری نڭ بالقصد دگل بلکه بالعرض، سوز آراسینه فسدروب کتمش بر جهل سینیه اهمیت ویرمش، علمی و تاریخی هم ده قرآن شهادتی ایله تأیید ایدلما مش سوزلر صفینه بندر مشدر.

بخاری، مذکور سوزینی «تورات» فی اوقوب تدقیق ایتدیکندن صوڭ سویلامش ایدیمی یوقسه کورمادیکی حالده مجرد قرآن شریفی گه قیاس ایدوب شوپله ظنده اولمشمی ایدی؟ بر قاچ واغونلر طولدرلن قدر کوب اولان اسرائیلیات، اکثری ده «تورات» دن منقول اولمق

مکتب مدرسه لرمزده ادبیات درس لری.

ادبیات درس لری حفته فکر ایکی گه آیرلوب برسینک طرفداری سعدی افندی اوله رق، حاضرده هیچ بر توری بولغه سالنماغان هم بیک یاش بولغان تانار ادبیاتینک درس گه سالنوب اوقوتلوراق بولماغانن دعوی ایتهدر. ایکنچی سینک طرفداری، قونلی روشده عرب ادبیاتی تأثیری آستنده فالغان، محترم معلم حسن علی افندی اولوب بو کوندانوک عرب ادبیاتندن فائده لنه رک «معانی» و «بیان» علملرنه ترتیب ایتوب اش گه باشلاونی عرض ایتهدر.

مین اوزم اوچنچی بر فکر عرض ایتمک مقصدنده. من. - فقط شولقدر تانار تان تفنیش ایله مشغول، محترم حسن علی افندی «نعو»، «معانی» و «بیان» فنلرینی عربلردن کوچروب یازونی معقول کورو قدر، اوستدن اولانمش فکر بیان ایتووینه فارسی بر ایکی سوزنه یتمی کینه آلمین.

ادبیات سوزی بیک زور سوز. اول بزنگ اولده (حاضرده ده شولایوق) مدرسه لرمزده عرب ادبیاتی اوقوو. مز قبیلندن نعو، صرف، معانی و عروض قاعده لرن هیچ بر تطبیقاتسز اوقوب یا که اوقوتوب چغو برله گنه بولمی. اول تلمزنگ نعو، معانی، عروض لری بولورغه کیرک. صوگره شونلرینی تطبیق ایتار ایچون موافق، ادبیات دیورلک اثرلر بولورغه کیرک. صوگره هر بر آرنقه فالغان ملتنگ ادبیاتی اوزندن مدنیتلره ک خلقلرنک ادبیاتی تأثیری آستند قالدیغندن، شا گردلرگه حقیقتنی آچیراق کورساتور ایچون اول خلقنگ ادبیاتی ده کیرک قدر تلمزده بولنورغه کیرک. حاصل سعدی افندی بیک کبی تلمزده یازلقان اثرلر، «ادبیات» دیورلک روشده بولورغه کیرکدر. حالبوکه بزنگ تلمز روس ادبیاتینه غنه ده بیک بارلی.

معانی، عروض، نعو، قاعده لرینه کیلسه ک، بونلر. ینه صنعی روشده بر تلنگ یا که بر نیچه تلنگ قواعدندن استنباط ایله یاصاله و ترتیب ایتوله تورغان نرسه لر توگل. که، تطبیقاتندن قطع نظر، حاضرگه قواعدن اوقوب طوریق دیور ایدک.

شاعر و محرر لرمز اوزلرینک الهاملرینی (تالانت)

صنعی قواعد ایله تحدید ایتسه لر بر وقته ده «تانار ادبیاتی» دیگران نرسه نی وجودکه کیتره آلماسلر. بلکه قواعد اوزی شوشی شاعر و محرر لرمزنگ اثرلرندن - پدیه لرنندن طوارغه تیوشلی در. عرب قواعدی «امرؤ القیس» و باشقه عرب لرینگ поэма لرنندن طوغان کبی روسلرنگ ده فصاحت و بلاغت قاعده لری پوشکین، لومانوسف کبی поэٹ لرننگ اثرلرندن طوغه شدر.

شوگنا کوره بزنگ معانی و بیانلرینی طوغده طورغان поэٹ لرمز چقانچه غه قدر، مین اول فنلرینی تیز وجودکه چغارلر دیوب اویلی آلمیم.

شولای ده مکتب مدرسه لرمزده تانار ادبیاتن اوقوتونی ممکن توگل دیه آلمیم. حاضرگه بزگه مکتب مدرسه لرمز. ده تلمزنگ نعو، صرف و املا قاعده لرن ترتیبی روشده اوقوتوب، حاضرگی بار ادبیاتمزنک، ادبیات تحفینه کر. نورلک قدرلرینی شا گردلرگه اوقوتوب بر آز تحلیل (روسلر) ننگ غارادسکوی اوچیلشچه لرنده گی کبی اثرلرنک مسلك و مقصدلرن، اخلاق ادبیات چهندن هم اجتماعی تأثیر و درجه لرن کورساتو) ایتدرساک و شول اثرلر حفته هم ذهننا هم یازدروب شا گردلرنک فکرلرن اشله تدرساک ده بیک بارار ایدی. مکتب مدرسه لرمزگه بو قدر ادبیات درس لرن کورتوکوبدن تیوشدر. لکن ادبیاتمز، بر آز ادبیات توسلی بولسون ایچون، گرچه وقتلی غنه بولسه ده، املا، صرف و نعو قاعده لرمزنی بر بولغهرق صالوب اوقوتوله طورغان درس کتابلرمزنی شوشی قاعده لرگه موافق ایتد. روب طبع ایتدررگه کیرک. یوقسه املا مز حاضرگی روشده بارغانده نه قدر قواعد اوقوتساک ده درست یازارغه او. گراتوب بولمیه چقدر.

اگر شولای املا مزنی بر بولغهرق صالوب، شول ذکر ایندیکم قدر ادبیات درس لری ده کرتسه ک مکتب مدرسه لرمزنگ روح ترقیسینه بیک زور خدمت ایتکان بولور ایدک. یوقسه حاضرگی کیدوشچه بارغانده مکتب مدرسه لرمز شا گردلرنک فوه فکریه لرن هیچ برترقی ایتدر. مادیکی کبی مطبوعات و ادبیات محبی کیشیلرده چغارمیلر. شا گردلرمزده فوه فکریه ننگ ترقیسی ایچون مطلق پروغراملرمزده ادبیات درس لرینه کوبراک اوروون بیررگه تیوشلی. بزنگ مدرسه لرمزده عرب نلی درس لری اصلاح اسمن آلسه لرده فقط درس کتابلرن آلسدرو برله فنا. عتلنوب، اوقوتو همان ایسکیچه قالدی. مینچه ادبیات

خزینہ ربانیہ سندن بندہ لرگه و بارچه عالم گه نعمت بیر ونده
بالغز بولوی اثبات ایتلور.

اول ذات باری تعالیٰ حضرتلرینه مه کنگی عبادت
قلوغه بندلری بور چلی بولوی سویله نور. عبادت اوجماخغی
حوریلر آرزوسی و یا تاموقدن فوتلو املی اوچون بولمای
بلکه رب العالمین حضرتلرینک الوهیتینه باش ایو؛ کبر یاسینه
سجده اینو؛ عظمتینه موین صونوب، بویرقلرن اورنینه
جیتکز و بولادر. ایشته معلم بولغان ذات بو درسرده شو
نقطه ده توروب، بالالرنک اکی کبرته سنده روحلرن
تصفیه ایتهر.

هوای نفسانیه لرینه ایروبو، غوایه شیطانیه لرینه
اسیر بولوب، بوزقلق قلوبده «بزگه الله شولای تقدیر
فلغاندر ایندی» دیوچی فاسقلرغه جواب بولوق اوزره
«والقدر خیره و شره» نك معناسن تفصیل قلدقه فسق
و ضلالت هم جزاء و عقاب حقنده سوز سویله نهمس. شو
معصوم بیچاره صیبلرنک ذهنلری شیطانی دعوالر ایله
چوبانلماس. شو سوزنک معناسنده: کشیلر سیبچی بولسه لر
الله تعالیٰ تقدیر ایتوب نرزیق فلادر. مثلا: کشیلر ترشوب
کسب فلسه لر الله تعالیٰ تقدیر ایتوب بولارنی بای فلادر؛
بالالر صوغه قارماق سالسه لر الله تعالیٰ تقدیر قلوب بالی
قابادر؛ فای چاقده قابماید فلادر؛ اما قارماق سالماسه لر
الله تعالیٰ نك تقدیری بلن هیچ بر بالی دریادن چغوب
بالالرنی ازلهب جورمه یدر؛ بالالر ترشوب اوقوسه لر الله
تعالیٰ نك تقدیری ایله عالم و هنرلی بولالر؛ ایرنچه کاک
قلوب سبق فه کوکل قویماسه لر الله تعالیٰ تقدیری ایله
اوکماغان، نادان بولالر و آخرنده خورلقده فالالر. منه
بندلرنک کوره چکری یاقشیلقد و یامانلق ده الله تعالیٰ نك
تقدیری ایله بولدی. بندلر کسب فلسه لر الله تعالیٰ نك
تقدیری بیرو بولدی؛ قلماسه لر الله تعالیٰ نك تقدیری
بیرو بولدی.

«ان الله لا یغیر ما بقوم حتی یغیروا ما بانفسهم»
«قید؛ و توکل» «ساقلانغاننی - خدای سافلار». «ایکسه لک»
اورورسن». «بیکاردن - نکری بیرو».

بو اورنده قضا، أجل، اراده و مشیئت مسئله لری
ایله؛ برهونک بختلی و برهونک بختسز بولو بختلری ایله
ساتاشترلماس. بولار الله تعالیٰ نك اوز ایرکنده و تصرفنده
بولغان اشلردر. بو مسئله لر نك کیگه شن درسکه قویو
توکل، بندلر آوزلرینه آوغه تهلری چیرقانوغه تپوشیلدرلر.

درس لرن ایسکیچه اوفرتونی تاشلاب یاوروپا مکتبلر نده گی
روشچه اوفوتو تپوشیلدر. شویله که عربلرنک مشهور ادیب
و فیلسوفلرینک اثرلرینک مسلك و مقصدلرن، اول مسلك
و مقصدلرغه خارجی تأثیرلرنی و آنلرنک سببلرینی، اول
اثرلرنک اخلاق جهندن هم ادبی و دینی، سیاسی واجتماعی
عی، درجه و اهمیتلری و خلقه شول جهندن بولغان
تأثیرلری، محررلرینک تربیه و ترجمه حاللری و نیندی
تأثیرلر آستنده بولندقلری هر قایوسی ایضاح ایتلوب او-
قوتلسه هم شاکردلرنی اوزلرن شول موضوع ده اشله-
تدرلسه البته فائده سی بولور ایدی. مدرسهلر مزدن شا-
کردلر حاضرگی کیک نادان چقیچه ادبیات حقنده آزغنه
بولسه ده معلومات آلوب چغارلر ایدی.

مدرسهلر مزده اوفوتور ایچون بزنگ «ذهنی ادبیاتمزی»
یا که «خلق ادبیاتی» دیه مشهور ادبیاتمزی بر آز
اشلرگه ممکن بولور ایدی. روس ادبیاتنده بزنگ ذهنی
ادبیاتمزی بایتافقنه چبولغان. شوشندن فائده لنوب بر نرسه
اویوشدروب ذهنی ادبیات دیگان نرسه نك اساسن قوررغه
ممكن بولور ایدی.
مدرسهلر مزده ذهنی ادبیات دیگان نرسه نك نی بولدن
آکلانوب چغارساق، شول ادبیاتمزی نك خدمتچیلرن یتو-
شدررگه کوب یاردم ایتکن بولور ایدک.
«توسق» معلم ا. بیکقولنی.

دین درس لرینه ایضاح.

ایکنچی یل.

ایکنچی یلنک دین درس لری ایکی گه بولنور: اعتقاد
و عبادت درس لری.

اعتقادات بولمنده: کلمه شهادت، ایمان تفصیلی معنالری
ایل؛ الله تعالیٰ گه، فرشته لرگه، رسوللرگه، کتابلرغه،
قیامت بولاچغینه، تقدیرگه، قوبارلرغه ایمان رهوشلری؛
قرآن حکیم، حدیث شریف، بناء اسلام، مسلمانلق،
محمد علیه السلام حقنده اعتقاد رهوشی. (اهل بیت و صحابه لر
حقنده اوچنچی یلغه فالور).

الله تعالیٰ گه ایمان رهوشنده برنچی یلده اویره تلگان
صفتلرنک معنالری تفصیل ایتلورلر. بالالرنک ذهنلری
احاطه فلور دائره ده شو عالم ده بار بولغان آثار رحمت الله
ایل واجب الوجود حضرتلرینک یاراتونده، فوللق فلنونده،

بالارغە ايتدرر. اذان نك دعاسى اويره تلور، اما معناسى قالا تورر.

(۵) ناماز نك رهوشى اويره تلمهسى توروب آلاچ همه ذكر ودعالى اويره تلور. سوكره كونده بيش وقت فرضلى، ركعتلر نك سانلرى و وتر نامازى بلدرلور.

بولار تمام بولغان صوكت معلم اوزى باشده ايكى ركعت، سوكره دورت ركعتلى نامازلر اوقوب كورسه تورر. بالالردن ده بر برلهب اوقوتور. همه فرض، واجب، سنت و مستعبلر رعايه ايتلورلر. ناماز نك بوتونلنگى يالغز شولار ايله تابلديغى سويله نور. لكن اول حكملر نك سانلرى يادلاتلماس، اول سكسهن تورلى سننلر ساناتلماس ناماز نك فرضلرى نيچه؟ سوالى بو يلده بپرلمهس لكن بالالر بيش وقت نامازنى على ما هوالمسنون، تمام خشوع و خضوع ايله اوقورغه بلورلر.

ذكر و دعالر نك معنالرى بو يلدن قالا نورلرر. ايكنچى يلنك عبادت درسلى شولار ايله تمام بولور. بولار اوگره تلور ايكان مختصر الوفايه و مجمع الانهرلردن عينا ترجمه ايتلوب، هيچ بر اصولسز و ترتيبسز يازلغان علم حال رساله لرى بالالرنك قولينه بپرلمهس. ياكى آچلوب كيلمكت بولغان گل چه چكهلر نك اوسننك ترمالر يورتلمه ديكي كى، شو بيچاره صيبلرغه الله نيندهسى اور وركيك عبارلى كتابلر يادلاو بوكله تلمهس. عقللرن تولقتر وغه، ذهنلرن اوتكر له وگه، احساس بالشرفلرن قوزغا وغه، ميل الى الخيرلرن حرمت ايتدروگه كيرهك بولغان و جواهردن قيهت تورغان عزيز وقتلرى چو بالچق رساله لر يادلاتو ايله ضايح ايتدرلمهس. يالغز دعا و ذكرلر كلغز بيتلرندە يادلاتلوب، واق سورهلر قرآن دن اوقوتلورلر. ناماز اوچون واق سورهلر فيلگه قدر؛ ختم اوچون بقره، اسراء، وحشر سورهلر نك آخىلرى ياد ايتدرلورلر. ختم قرآن نك ثوابن باغشلاو اوچون توركيچه بليغ بر دعا يادلاتلور. معلم حسن على.

معلملر كه عائد.

بعض معتبر اثرلرده اوفوديقم فكرلر نك مهم يرلر بى تو باندە نقل ايتمكتنى مناسب كوردم:

بر نرسه نى اوگره تلمك ايچون ايكى يول بارد: بر ييسى تقرير و ايكنچيسى ده بالالرنى دوشوندر و ب آنلرغه طايدر. مقدر. بوگا «تكشيف» دپرلر.

«بمحو الله ما يشاء؛ و يثبت - و عنده ام الكتاب» . «و اذا اراد الله بقوم سوءا - فلامر د له» .

حركت و طلب بندلر دنلر. مونك صوكتنده بير و بيرمه و الله تعالى ايركندە بولديغى اوچون آدم ساين بنكلر الله تعالى كه دعا و نياز قلوب كسبلر نك اوكت بولويى و اشلر نك آلفه بارويى نلر كه تيوشليدرلر. هر چاق نضرعده يوروب، نه نلرينه سلامتلك، بويلرينه قوت، باشلرينه آكت، اشلرينه پافلق، كوكتلرينه آفلق صورارغه تيوشليدرلر. الله تعالى سوراعاننى سويه در و سوراعانلرغه بيردر؛ يالنجلرنى قبول آلادر، زارلرنى ايشته در. اول همه نرسه دن جوق، همه نرسه دن ايسر كه وچيدر. اعتقاد درسلرن اوگره تلمكه رضاء الدين بن فضل الدين حضرتلر نك «عقيدە» كتابى معلملر نك قوللر نده بولنورغه تيوشدر.

عبادت بولمنده: (۱) كيوملر نك پافلقى و نجسه نوى؛ (۲) استبراء و استنجاء حكملرى؛ (۳) طهارت بلو؛ (۴) اذان و افامت اوگره تو؛ (۵) بيش وقت ناماز اوقى بلو.

(۱) پافلق: هر تورلى بوقلر، سيدكلر، قانلر، فافرق و ماكتالار نجس و پچرافدرلر: بولاردن سافلانو تيوشدر. نه نارنده و كيوملر نده بولاردن ترناق قدريده بولماسون ناگاه برر جيلارى بولارغه بولغانا (نجسه نه) قالسه دير و جوب تازالاو فرضلى سويله نور.

(۲) استبراء و استنجاء حكملر نك درسندە بالالرنك آكتلايه چقى رهوشده معلم كنايه سوزلر نابوب مقصودنى تمام توشندور هر وقت پافلق ايله يوروب، تازا بولولرينه توصيه ايتنر. بودرس بر ساعتلك درسدر. ناگاه ايركهك بالالر ايله آيال بالالر بر جيره اوقومقده ايسه لرشو بر ساعتلك درسده آبرلوب نورلرر. مونك هيچ كهگه قيونلقى بوقدر.

(۳) طهارت آلونك رهوشن معلم اوزى اول طهارت آلوب كورسه تورر. سوكره بالالرنك هر قايسندن مسنون طهارت آلدرر. مونسى سنت و مونسى مكروه سوزلرى بو يلده سويله نمهس. اما طهارتنى بوزغچلر قسقاچه ايتلور. قاك ايرته آياغن جوب چيكت كيگن بولسه لر مسح فلا بلدرلور. بوتهن حكملرى سويله نمهس.

(۴) اذان و افامت اويره تلمك گانده مسنون بولويى دقت ايتلور. ناك نامازى نك اذانى و افامت آراسنده غى آيرمالر سويله نور. معلم اوزى آيتوب كورسه تور و بر برلهب

سنی بتردکد نصوصك جمع نك قاعده سینه عائد بولغان وظیفه سنی ایفا ایتمگه باشلار. قاره نختهغه یاز بولغان و معنالی آرا- سندهغی فرقی کشف ایندیرگان کلمه لرنک شکلری آراسندهغی فرقی تدقیق ایتمگه باشلار. «کتابلر کلمه سنده کتاب کلمه- سینه قاراغانده آرتق بر نرسه بارمی؟» ديه صوراب «لر» اداتنی طابدیبرر و بو تدقیقاتنی عین صورتله باشقه کلمه لرده ده اجرا ایندیبرر. «شولای بولسه بر کلمه نی جمع قیلمق ایچون نی ایشلرگه کیراک؟» ديه سؤال لر صوراب تطبیقات اجرا ایندیبرر و نهایت درسنی خلاصه ایدوب درس گه ختام ویرر. حساب درسینه مثال :

معلم حسابدن «جمع عملیاتی» حقنده درس بیره چک اولسه تقریر اصولنی تعقیب اینکانده جمع قاعده سنی سویلاب مثاللر ایله ایضاح ایده چک، اگر زور صنفک بولسه سببندی ده سویلر. (بر عددنی ایکنچی بر عدد ایله جمع ایتمک ایچون یاز یلور، سوکره بر خط چیرلور و آحادخانه سندن باشلانور) منه بو صورتله ایضاح ایدوب طلبه لرنک آکلاب آکلاماد- فلرنی بیلیمک ایچون سؤال صورار، طلبه لرده معلمک سوزنی تکرار ایدرلر.

اگر معلم تکشیف اصولنی تعقیب ایتمسه جمع قاعده- سنی اوزی سویلامینچه طلبه لردن طابدیبره چق و بونی کشف ایتمک ایچون سؤال لر صورار. (حسابنک صورت تعلیمی اوزون اولدیغی ایچون بونده کوسترلما دی).

ایمدی تقریر اصولی ایله تکشیف اصولینک نه دن عبارت بولدیغی آکلاشیلیمشدر. حاضر ایسه بو ایکی اصولنک قایسی درس لرده قابل تطبیق اولدیغنی تدقیق ایدهلر. معلومدرکه تکشیف اصولی تفکر و محاکمه ایله بولونه طورغان و دوشونمک ایله کشف ایدیله طورغان حقیقتلرنی اوگرته چک درس لر حقنده قابل تطبیقدر. لسان درسند قابل تطبیقدر. چونکه لسان، طلبه لر طرفندن استعمال ایدلوب آنلرغه بر آز معلومدر، ذاتاً بر لساننک قاعده لرنی کشف ایتمک ایچون استعمال گه دقت ایتمک کایدر.

اخلاق درسند قابل تطبیقدر؛ چونکه حسابات اخلاقیه هر کیمه باردر، اخلاق قاعده لری ده بو حساباتنی افاده و تعریفدن باشقه بر نرسه توکلدر، ذاتاً اخلاق قاعده لرنی کشف ایتمک ایچون حساباتنی تحلیل و مختلف انسانلر آراسنده بولغان مناسبتنی تدقیق ایدهلر کایدر.

هندسه، حساب، علم اشیا درس لرنده قابل تطبیقدر، چونکه بونلرنک شامل اولدیغی حقیقتلرنی کشف ایتمک تدقیق

تقریر اصولنده معلم، درسنی مجرد تقریر و آکلاتو ایله اشتغال ایدر، طلبه لرنک درس لرنی آکلاب آکلاماد- یقلرنی بیلیمک ایچون سؤال صورار. تکشیف اصولنده ایسه معلم، درسنی تقریر و تفهیم ایتماز بلکه اوزی سویلامازدن اول آنلردن طابدیبرمه اجتهاد ایدر. بونک طلبه لرنک درسنی آکلاب آکلاماد یقلرنی بیلیمک ایچون توکل بلکه اوگرته- چگی حقیقتنی اوزلرندن طابدیبرمه ایچون سؤال صورار. بو ایکی اصولنی مثاللر ایله ایضاح ایدهلر :

مثلا معلم، صرفدن «جمع قاعده سی» حقنده درس بیره چک، اگر معلم تقریر اصولنی تعقیب ایتمسه بو درس- گه عائد نه قدر نرسه بار ایسه همه سنی اوزی سویلاب تعریف ایدوب و مثاللر ایله ایضاح ایده چک و بونلرنی آکلاب آکلاماد یقلرنی بیلیمک ایچون «آکلا دیگرمی؟» جمع، دیب نرسه گه ایته لر قاعده سی نه در؟. کلمه سی جمعنی مفردمی، بونلرنک جمعنی نیچوک کلور؟ بونک کبی سؤال لر صورار؛ طلبه لرده درسنی طککلاب اوطورلر و معلم صوراغانده آنک سوزلرنی تکرار ایدرلر.

اگر معلم تکشیف اصولنی تعقیب ایتمسه جمعنک تعریف قاعده سی حقنده بر سوز سویلامینچه سؤال لر صوراماغه باشلار. بو کلمه نک مفرد ایله جمعنی (مفرد و جمع کلمه لرنی استعمال ایتمینچه) ذکر ایدوب بونلرنک آراسنده معناچه نه کبی فرق بولغانلغنی صورار. مثلا: قاره نختهغه آت، آنلر کلمه سنی یازوب بونلر آره سنده معناچه نه کبی فرق باردر؟ آت دیگانده نی آکلا رسز و آنلر دیگانده نی آکلا رسز؟ دیور. بو ایکی کلمه ایله بر جمله سویلیتور. منه بو صورتله طلبه لرنی بو ایکی کلمه آراسندهغی فرقی طابدیبرمه مجبور ایدر و بویله بر نیچه کلمه ده مثلا «آت» کلمه سی آستینه کتاب و «آنلر» کلمه سی آستینه «کتابلر» ديه یازوب بونلر آراسنده معناچه نه کبی فرق بارلغینی صورار «البته بونلر بر نرسه گه، بونلر ایسه بر نیچه نرسه گه دلالت ایدر» جوابنی آلور. منه بو صورتله طلبه لر مفرد ایله جمع آراسندهغی فرقی کشف ایتمش آکلامش، ذهنلرنده مفرد و جمعلک فکری طوغهش اولور.

ایمدی بو فکرلرنی قوللاشدرمک ایچون معلم، درسنی خلاصه ایدوب اصطلاح فنیسنی سویلر. آت، کتاب کبی بر نرسه گه دلالت اینکان کلمه لرگه مفرد؛ آنلر، کتابلر کبی بر نیچه نرسه گه دلالت اینکان کلمه لرگه جمع دیرلر. منه بو صورتله «مفرد و جمع» نک تعریفنه عائد بولغان وظیفه

وتجربه ایتمک کافیدر.

اما جغرافیا درسندہ قابل تطبیق توگلدر چونکہ جغرافیا
فیانگ اوگرہندیگی حقیقتلر کرہ ارض اوزرنده گی تدقیقات
و سیاحتلر نتیجہ سیدر. بونلر ایسہ طلبہ لرننگ اقتدارندہ
توگلدر.

تاریخ درسندہ قابل تطبیق توگلدر. چونکہ تاریخنگ
اوگرہندیگی حقیقتلر مسموعات، مشہودات و منقولات نتیجہ سیدر.
بو حقیقتلرنی کشف ایتمک ایچون بالذات کورمک لازمدر.
خلاصہ: نقلگہ اسناد ایتکان فنلرہ تکشیف اصولی قابل
تطبیق توگلدر. فقط عقای بولغان نرسہ لردہ گنہ ممکندر.

حاضرده ایسہ بو ایکی اصولنگ قایسی جھندن فائده لی
وقایسی جھندن ضرر لی اولدیغنی تدقیق ایدہ لم. جغرافیا
ایله تاریخ کی فیلرگہ باشقہ فنلرہ قابل تطبیق اولدیغنی
آکلاشیلدی شولای بولسہ بونلرننگ قایسی ایله تعلیم ایتمک
فائده لی اولور.

(۱) تقریر اصولیلہ درس بیرگانده طلبہ لر بر سامع
کبی معلمنگ سوزلرنی طکلاب آکلامق و تکرار ایتمک کبی
بر فعالیت کورساتورلر. اما تکشیف اصولیلہ درس بیرگانہ
طلبہ لر سامع صورتندہ فالہای درس گہ فانشورلر و بر
«متحری» صفتنی آلورلر. معلمنگ سوزلرنی تقلید ایتمگہ توگل
بلکہ آننگ سؤلر ایله کورسہ تکان یولندن آلفہ کیتمگہ،
محا کبہ و کشفلر اجرا ایتمک کبی بر فعالیت کورساتورلر.
بر اعضا نہ قدر کوب فعالیت کورساتور ایسہ اول نسبتندہ
قوتلہ نور. مثلاً تیمبر چیلرہ بلہ کلر، حملالردہ بالدیرلر قوتلی
اولور. شوننگ کبی قوہ فکر بده نہ قدر کوب فعالیت
کورساتور ایسہ اول قدر تکمل ایدر. تکشیف اصولی
محا کبہ نی بیک کوب فعالیت گہ کیتردیگی ایچون دوشونمک
قابلیتنگ اوسوینہ و تکملینہ خدمت ایدر آنلرغہ «قوہ تشبث»
بیرر. اما تقریر اصولندہ بوننگ کبی نرسہ لر غایت آزدر.
منہ بو اعتباردن تکشیف اصولی تقریر اصولندن آرتقدر.

(۲) تقریر اصولیلہ درس بیرگانده طلبہ لردہ درس گہ
دقت آز اولور، ذھنلری آندہ بوندہ طارالور، بعضاً معلم
حس ایدہ آلماز. چونکہ بو اصول ایله درس بیرگانده
طلبہ لر درسنی طکلامق ایله مکلف اولور، حالبوکہ طکلامق
ایچون کوب دقت لازم، بالالردہ ایسہ دقت قابلیتی اول
قدر قوتلی توگلدر. تکشیف اصولیلہ درس بیرگانده ایسہ
طلبہ لر بر متحری، فاعل اوله چقلرنندن دقت ایتمکہ مجبور
اولورلر. معلم سؤل صورار دیپ دقت ایدوب طوررغہ

طربشور، وھر بر سؤل باشقہ بر سؤل چبقاردیغنی ایچون
سؤل و طاولشلر تنوع ایدر و بوسبیدن طلبہ لرگہ دقت ایتمک
آغیر بولماز و معام هر وقت طلبہ لر ایله مشغول اولدیغنی
ایچون آنلرہ دقتسزک اولور ایسہ نیزک ایله حس ایدر.
دیہک کہ تکشیف اصولی بالالرنی دقت ایدرگہ مجبور ایتمک
و دقتسزلیکلرینی ظاہرغہ چبقارمق اعتباری ایله تقریر
اصولندن آرتقدر.

(۳) تکشیف اصولی ایله درس بیرگانده طلبہ لر معلمنگ
سؤلرینہ موافق جوابلر بیرگان و بو سؤلر اوزرینہ بر
حقیقت کشف ایتکان صابن اوزلرنده زور بر شادلق طویارلر.
بو شادلق و بروی حقیقی کاشفاننگ کشفلرنندن حاصل بولغان
شادلقدن ہیچده کم بولماز. اما تقریر اصولیلہ بولغانده
معلمنگ سؤلرینہ موافق جوابلر بیروب درسلرنی بخشی
اوگرہندیکلرینی اثبات ایتمگہ اوزلرنده بر شادلق حس
ایدرلر. فقط ایکنچی بر آدم طرفندن سویلنگان بر نرسہ.
نی اوگرہنمک ایله حاصل بولغان شادلق هیچ بر وقت بر
شینى کشف ایتمکن حاصل شادلق قدر بولماز. بوشادلقنگ
تأثیر یله طلبہ لردہ درس گہ رغبت آرتور. دیہک کہ تکشیف
اصولی طلبہ لرنی بر حقیقتنی کشف ایتمک و بوسبیلہ درسلرنی
جاذبه لی بر حالگہ کیترمک اعتبار یله تقریر اصولینہ فائقدر.
(۴) تکشیف اصولیلہ درس بیرگانده درس، معلم
طرفندن سویلنمبوب طلبہ لرننگ اوزلرنندن طاہدیرلور، بوننگ
ایچوندہ درس لر آغیر بارر. تقریر اصولندہ درسنی معلم
اوزی سویلدیگی ایچون درس لر سرعتلر آلفہ بارر. دیہک
کہ تکشیف اصولی سرعت تدبیس نقطہ نظرندن تقریر
اصولندن توباندر. درست، تکشیف اصولندہ درس لر آفرین
کیتار، فقط شول نسبتندہ طامیرلاشور، طلبہ لر درسندن
صوگ کوب طربشماغه محتاج بولماز. اما تقریر اصولندہ
ایسہ درس لر سرعتلر آلفہ کیتار، فقط طلبہ لرننگ ذھنندہ
طامیرلاشما دیغنی ایچون طلبہ لر درسندن صوگ کوب طر-
بشماغه محتاج بولورلر. تکشیف اصولیلہ بیرلنگان درس لر
طلبہ لرننگ ذھنندہ بتشدیرلنگان آغاچغه اوخشار، تقریر
اصویلہ بیرلنگان درس لر باشقہ برده بتشدیریلوب طلبہ-
لرننگ ذھنندہ اوطورتلغان آغاچغه اوخشار. البته بر
طوپرافندہ بتشدیرلنگان آغاچ او، طوپرافندہ خارجدن
کیتر یلوب اوطر تیلغان آغاچقه فارغانده بخشی طامیرلاشیر.
(۵) تکشیف اصولینہ بیرلنگان درس لر طلبہ لرننگ سوپہ
فکر یه لری ایله متناسب اولور. چونکہ بو صورتندہ معلم،

مژده و مخاره

قزان. تاريخ اسلام حقنده تالیف ایدلمش اثرلرده «طائف»، «حمص» هم ده «بصره» و «کوفه» اسمنده شهر اسملری کورلدر. لکن حاضرگی خریطه لرده «بصره» شهرى اسمى بازلمش و اورنى تعین ایدلمش ایسهده باشقه لرینک اسملری یوق. مذکور شهرلر حاضرینک وارلرمی یوقسه خراب اولمشلرمی؟ یمامه ولایتی عربستانلندن قانقى طرفدهدر؟ یوقاروده سؤال قیللمش شهرلر مژده قانقى اورنلرده ایدی. اوشبو سؤاللر مژغه برنجی مایغه قدر جواب یازمقکمز مطلوبدر. مریم ناصریه. ۱۰ آپریل.

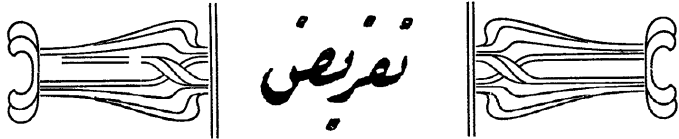
جواب: «یمامه» جزیره العرب قطعهنده «بحرین» ایله «نجف» آراسنده اولان یرلردر. مسیلمه الکذاب اوشبو یرده ظهور ایدوب اسلام عسکری ایله محاربه ایتدی و اوشبو یرده قتل اولندی. ایسکی عرب قبیللرندن اولان «طسم» و «جدیس» لرنک مسکنلری «یمامه» اولدیقى مرویدر. شمدی بو اسم استعمالدن چیقمش و بالکمز ایسکی تاریخلرده گنه فالمشدر. شونک ایچون خریطه لرنک اکثرنده بو یرلرده باشقه اسملر یازلمشدر. بصره، ایله کوفه هر ایکسی حضرت عمر فرمانی ایله بنا اولنمش خالص اسلام شهرلری ایدی. اولگیسی شط العرب دن ۱۵ چاقروم قدر یرده مغرب طرفنده و صوگفیسى ده ایسکی «حیره» و «انبار» اورنلرنده بنا اولنمشلر ایدی. شمدی هر ایکسی خراب اولوب اولگیسی یرینه شط العرب ساحلی اوستنده یاکی بصره و صوگفیسى یاننده «نجف» شهرى حادث اولمشدر. خریطه لرده کوردیککمز «بصره» نك غرب طرفنده ۱۵ چاقروم یرده ایسکی اسلام تاریخلرنده مذکور اولان ایسکی بصره اولوب، «نجف» شهرینک جنوبنده بر ایکی چاقروم اورنده «کوفه» شهرى اولنور. طوغروسى «کوفه» نك قبرستانده «نجف» اسمى ایله بر شهر پیدا اولدیغندن ایکسنى بر شهر دیمک جائزدر. طائف، ایسه ایسکی بر شهر اولدیقى کبی بو کونده هم شول حالنجه سلامندر. مکة مکرمه دن تقریباً ۹۰ چاقروم قدر مسافه، جنوب شرقیدهدر. مشهور حجاج بو شهر دن ایدی. حضرت ابن

طلبه لرنک سویه فکریه سندن یوقاری چیغا آلمان، اگر چیقسه برنجی سؤالنده جواب یره آلمانقلرینی کوروب آنلرنک فکرلری ایله متناسب بر سؤال صورارغه مجبور اولور. اما تقریر اصولنده معلم، طلبه لرنک سویه فکریه لرنندن یوقاری چیقغانلغنی بیله حس ایتماز، درس بیروب بترگاج سؤال صوراغنده غنه بیلور، فقط اول وقت درس وقتى بتکان اولور. دیمک که تکشیف اصولنده معلم طلبه لر ایله برگه بارر یتیشه آلدقلری قدر آدوملرنی زور آتار، اگر آرتق آطسه خطاسنى تیزلک ایله تصحیح ایدر. اما تقریر اصولنده معلم آلدن، طلبه لرده آنک آرتندن باررلر، اگر معلم آدوملرنی لزومندن آرتق آطسه طلبه لر ایله آراسى بر افلاشور و بو خطاسینی ده آرتینه فاراغنده غنه بیلور. فقط اول وقت طلبه لر بیک آرتده فالغان بولور. ۶ تکشیف اصولیه درس بیرگانه درس کوب کپسه کارگه آیرلور، اونغه صولغه کیدر. اگر معلم دفت ایله حرکت ایتمز ایسه بتونلای مقصدن یراق کیدر. طلبه لرنک ذهننده ده طار او کوینجه یرلشور. اما تقریر اصولنده بر معین یول تعقیب ایدلدیکی ایچون درس طار او بولماز. و طلبه لرنک ذهننده ده جیونق حاصل اولور. دیمک بو اصول اعتباریله تکشیف مخدولیدر. فقط بو مخدورنی بیترمک بیک سهلدر. معلم، درسنگ پلاننى بیک بخشى ترتیب ایدوب سؤاللرنی عین بر نقطه غه توجه ایتسه و درسنى ده آغاندن صوگ خلاصه ایدرسه بو مخدورنی دفع ایتمک اولور. بوندن باشقه تکشیف اصولیه بیرلگان درسارنک حس اوزرینه درجه تأثیرى تقریر اصولیه بیرلگان درسارگه فاراغنده توباندر. فقط بونکده چاره سى باردر. معلم بعضاً تقریر اصولینه مراجعت ایدر، درسنگ آخرنده درسنى بیک بخشى ایتدیروب حس که تأثیر ایدرلک درجه ده بر مرتبه تقریر ایدر. منه بو صورته بو مخدورده دفع اولنور.

عبدالله بیکتیروف.

مونڭ فايغى آنالوى: اوزى فايغىلى كشى بولوب، خلقلرغە آلدە بولاچق فايغىلى واقعهلر سويلهوندىن ايمش . شو حاله ، ئلله قاي بر زمانلر ده توركيبلر دن بر سياح يوروب، تاريخ و جغرافيا تفتيش ايتدىكى آڭلاشلار . موندەغى آسان سوزى حسن دن اوزگه راءش بولوى احتمال در . شونداى بر كشى، و يازديغى معلومات سرگه معلوم ايمه سى ؟ «شورا» ده خبر بېر و كزنى اوتندم . «تورك اوغلو» .

فلسفه عبادات، اوقا شهرندە «مدرسه عاليه» مدرسلر - ندىن ضياء الدين الكمالى جنابلرينڭ اوشبو اثرى ايكنچى مرتبه اوله رق باعلوب چىقمشدر . بونڭ مندرجه سى نهلر دن عبارت ايتدىكى معلوم، ايلك باصمه سنده بزهم بر ايكى سطر قدر يازوب تعريف ايتمشيدىك . ايكيوز صحيفه لك هم ده بهاسى ۵ - ۱۰ تين گنه دگل بر اثرنڭ آز زمانده نسخه سى تارالوب بتوى و ايكنچى مرتبه طبع ايدلورگه حاجت توشوى بونڭ خلق قاشنده مقبولدگينه علامت اولسه كرك . حقى ۵۰ تين .

سولى آطه . اوفور ايچون كوڭلى ، «قوبا» جزيره - سنده اولان بر واقعه نڭ تصويرى يازلمش بر رساله در . مترجمى على آغيشق و ناشرى ده شهيد افندى عوفى در . حقى ۱۲ تين .

قىشقى تاريخى . اوقا شهرى ياننده اولان «قىشقى» اسملى قريه گه دائر تاريخ رساله سى اولوب مذكور قريه ده امام و مدرس مطهر افندى طرفندى ترتيب ايدلمشدر . بو كى رساله لر پك كوب اولورغه ، بوراي ، تايسوغان ، المت ، كيزلو ، چاقماق ، تلانچى تاماق كى قريه لر حقدە ده يازلورغه توشلى . بوندى اثرلر خلقلر مز طرفندى يازلنچق قاعدەلى تاريخ كتابلرينه منبع اولورغه يارارلر . قزلرغه قرائت . شهيد عوفى افندى طرفندى برنچى صنفده اوفور ايچون يازلمش قرائت رساله سيدر .

عباس قبرى ده بونده در . مشهور مدحت پاشا و ريفقلى اوشبوشه گه نغى ايدلديلر ، مدحت پاشا تر به سى بونده در . مکتوبگزنى ۸ نچى عدد باصلوب تمام اولديغندن صرڭ آلدیغمز ايچون ماى غه قدر جواب يازمق ممكن اولمادى . «شورا» اونيش كونده بر نشر اولنور ، چيقاچق كوندىن ۶ - ۷ كون مقدم كلامش مکتوبلر نى درج ايتمك ممكن اولماز .

قزان . مشهور «الف ليلة و ليلة» اسملى كتابنڭ

مؤلفى كيمدر ؟

عبدالله بن سليم .

جواب : بو اثرنڭ مؤلفى و اصلى قانغى لسانده اولدى . يفى و نه برده تاليف ايدلدىكى حالده فكرلر پك مختلف اولوب تدقيق ايله شغللنوجى عالملر هنوز بر فكرگه كلد . بكارى بوقدر . عرب عالمرندن برى بونڭ مؤلفى حقدە معلومات و بروچى گه ۲۵ صوم قدر هديه و بره چكن مطبوعات آرفلى اعلان ايتمش ايسه ده ، مذكور هديه نى آلورغه استحقاق كسب ايدوجى كورلمادى . مؤرغلر نڭ اماملرى اولان مسعودى ، بر مناسبت ايله : «فرسلر ده - هزار افسانه - اسمنده بر كتاب وار ايدى ، خلقلر بو اثرنى - الف ليلة و ليلة - ديه اسملا مشلر . بونده ايسه پادشاه ايله وزيرى ، وزير نڭ قزى ايله مر بيه سى شهر زاد و دینار زاد حكا - يتلرى مذکوردر» دييور (۱) . بو كونده مشهور اولان «الف ليلة و ليلة» كتابنڭ اصلى اوشبو «هزار افسانه» اولوب شوڭا پك كوب نرسه لر الحاق ايتمكله ، فرس مملكتنده ايكنچى بر آدم طرفندى يازديغى ظن ايدلنور . اوشبو صوڭ تاليف هارون زماننده ياكه آزغنه آندىن صوڭ اولورغه طوغرى كله در . زيرا فارسلر دن مسلمان اولان ذاتلر عرب ادبياتنى و عرب معيشتنى بيلور ايچون طر بيشورلر ايدى . مذكور اثرنڭ ده خرافاتدن قالمش قسمى عرب ادبياتى ، عرب معيشتى و عرب عادتى حقدە اولمشدر . حتى اوشبو صوڭ قسمينڭ اهميته كوره بو اثرنى شهدى دفعه لر ايله فرنڭ لسانلرينه ترجمه ايتمشلر و هر ترجمه - لردن بيڭلر ايله نسخه لر نشر قيلمشدر .

قزلچار اويهنلر دن . قازانڭ روايتنچه : اوتكهن زمانلر ده دالا ولايتلر نده بر «آسان فايغى» آنلى كشى يوروب ، بو ولايتلر ده گى جغرافى آنلر نى اول قويوب كيتكهن ايمش . مثلا بو ياقده غى اولكهن اوزه نلر دن ايسل ، ايرتش آنلرى اونڭ آنالوى ايله قالغان ايمش .

**

ای جهان سیاحی کوکلم! کوکگه آشقانسیک بلهم
ای سیاحت عاشقی! حسرنلی طاشقانسک بلهم
طولقونوب حسرنکه چومدرغان خیالم دینگیزی
اوبلانوب اوچسز، فریسز کوب ماطاشقانسک بلهم
ای مبارک نیندی خادمسک عمر قصقار توغه
اوط اچنده قالدروب بیک کوب سانشقانسک بلهم
اوبلی - اوبلی اوط قابنغان، قوبدی ۋولقان ارغرا
اوط قابنغاچ سوندره آلمی سینده شاشقانسک بلهم

کوکلم - اوبلامی ممکن توکل اول اختیارسز بر عذاب
اوبلیلر شول بو سوزکده سین آداشقانسک بلهم
ضیا مجاورف

یأس.

بحر عمانه ایرشدم، ساحله عطشان اولوب
بولمام بول جرعه سیننه عاجز حیران اولوب
چوق فراسخله سسافه قطع ایدوب بحره ایروب
غرفه یه بول اولامایون دونمشم نالان اولوب

غواص.

نوعه

پولشه تاتارلری.

« ۋارشاوسکی دنیونیک » دن .

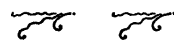
پولشده سیدلیتس گوپیرناسنده، بیلسکی اویازده
لومازا پاسادنن بر نیچه چافروم یرده « استودزانتقه » اسملی
بر اول بار. بو اول پولشه تاتارلری بیک مرکزیدر. مونوغی
تاتارلر اوزلری بیک دینلرن (اسلام دینن) بیک نق طوتالر.
مسجدلری بار. کورشیلری اولان باشقه ملنلر ایله بیک
طانو و طنچ طورالر. بونلرنک باشده آتالری تاتار، آنا
لری پالاک بولغانقه کوره، کوبسی آنا تللری بولغان پالاک
لسانی ایله سویلشهلر.

اشعار

مکتب دن قایتارده .

کیلوب مکتب که اوفودق بو کون ؛
(تکرار) اوفوب کوکلمگه توفودق بو کون .
اوفوب کوکلمز اچلدی بو کون .
» قلبمزه نور چاپدی بو کون .
اوفوب بز سبق کتاب فه فاراب ،
» یاب - باش کوکلمز اچلدی بو کون .
فیلوب اجتهاد توفتاوز هر چاق -
» خلفه دن « رحمت ! » بز آلدق بو کون .
اوفوب بالالر آله بارالر .
» آنا آنالر راضیدر بو کون .

تنبیه . درس تمام بولغان موکف قایتارده بر تاوش ایله ، بر
اوزدن ، « ایکنچی صدا » کویی ایله اوفوتلور . بوتنه کشیلر آلدنده
یاخود ایتخانلرد ، « خلفه دن رحمت » مصرعی « سزاردن رحمت »
مصرعی ایله دیکشترلور .
« صوفی » .

سبق فه .

ایرتهن کون چغوب - دنیا جاقتردی .
بارچه جان ، جانوار اورنندن نوردی .
ایپکیلر ، فویلر ، صیرلر کوتوگه ؛
کشیلر چیوندی فرغه کیتوگه .
آنکه سی کیلدی ؛ « بالام، تورا » دیدی .
« سبق اوفوغه نوروب جورا » دیدی .
اورنندن توروب ، بالا کیوندی .
سبق اوفوغه مکتب که کیلدی .

(نثرگه آیلاندرتوب ، انشا یازدرلور .)

« صوفی الله یار » .

آندن بوندن .

۱۵ نچى مارتده چقمش «شورا»نى اوقورغه هوسله نوب، كوتوب طورغانده بر بالا مذكور مجلهنى كتوروب وپردى. ايرتهنگى چاپمناڭ ياريمن اچكان ايدم، شمى ياريمن بتر-دمى؟ هيچ! قوليمه آلو ايله عادتى اولدغى اچچون اولا «اداره دن» اولان جوابلرنى اوقودم. بو جوابلرنى اوقودن مينم كى بلكه باشقه لرده فزق تابا طورغانلردى. چونكه ايكى هفته ايچنده چيلقان آدملرنىڭ يازولرى «شورا» چقان كونده مقاله صاحبلارنىڭ بعضلرى شاد بوله چونكه آنلرنىڭ مقاللرى باصلاغان. بعضلرى شادلانمى ده فايغور-مى ده. اما بعضلرى ايسه تمام قارالوب كيتلر، شوندىن صوڭ نه اولزلى راحت اوله و نه ده هررلر طنج فاله. بلكه ايكنچى بر اداره گه يازوب سوگولرده آز بولماسه كيرهك. بوگا مثال ايدوب «.....» حقتده «يولدى» ده يازلمش مقالهنى صانارغه يارى .

مطبوعات بازارنده سودا گرلرنىڭ بوندى حركتلر ينى بزم كى آلورغه باروچيلرغه (اوقوچيلرغه) اطرافدىن قاراب طورو بر حضورغنه. اما يازوچيلر ايله ناشرلر واتلسه - لرده بز اوستلر ينه قاراب كوله مزگنه .

صوڭره قابنى صول طرفقه طاشلاب قاراسام بتون بيتى طابشماقغه جواب ايله طولى، رقم ترتيبى ايله اوقوب كياوب ۷ نچى رقم آستنده (ا. خيرى) امضاسيله صوڭغى جوابنى ده اوقوب چقدم. جوابچى ا. خيرى، سوؤالچى ا. ولى افندىنى «اوغريلق ايله اتهام ايدى ده طابشماقناڭ اصل قائللى «قيوم ناصرى جنابلرى» ديب ا. ولى نڭ قولندى طارتوب آلوب عيب قلوب صوڭره نصيحت طريقي ايله مالنى خواجه سندن صوراب آلورغه ده يوللر كوستره در. بلكه اورنچه خيرى افندى بر مؤلفنىڭ كتابنده اولان سوز-لرنى مؤلفنىڭ اوزينكى دن باشقه سوز و جمله لار يوقدر ديب، اويلاغاندىر. بو ايسه خطالق اولسه كرك. كم بل، قيوم ناصرى جنابلرى «فواكه الجلسا» سینه ئلله قايدىن آلوب يارمىشدر؟ يازوچيلرنىڭ خاطرلر ين فرمارغه تپوش ايدى. مينم فكرمچه مطبوعات بازارينده ماللر، كيرهك كمنكى بولسه ده بولسون نشر ايتولسون، فقط خلققه فائده سى بولسون. مثلاً: بر سودا گر هر تورلى مال ايله

«ژارشاوسكى دنيونيك» نڭ يازووينه قاراغانده، ناتارلرنىڭ بو استودزانقه قريه سينه نى وقت اوطورولرى حقتده اچبق معلومات يوقدر. چونكه بونلرنىڭ احوال ناربيغه و اوتكان وقعاتلر ينه دائر بولغان كغدلر شول اولدغى مسجده صافلانوب كيل ايكان. موندن يوز يللر الوك مسجديانغان وقتده شول دا كومينتلر بارسيد تلى بولغانلر. روايتلرگه بناء، موندن ايكى يوز يللر الوك پولشه قرالى «يان سوبيه سكى» اوزينىڭ احوالى اوڭغايىسرلانغان وقتده توركيه سلطانه مراجعت ايتوب آفيتسرلرى ايله برگه اڭ اشانچلى و اڭ بيغشى دورت يوز صالدا ت يباروين اوتنگان. سلطان ببارگان. يان سوبيه سكى آلارنى اوزن معافله اچچون مخصوص بر فرقه ياصاب اوزينه ياقن طوتقان. سلطان طرفدىن ژارشاوغه ببارلنگان بو صالدا تلى فى الحقيقه اڭ گوزل و اڭ منتخب عسكدر بولغان. آلارشونده اون يل قدر خدمت ايتكانلر. مملكت طنج لانغان، صوڭره قرال آلارنى خدمتىن آزاد ايتوب اوزلرينه هر تورلى مكافاتلر و امتيازلر ببارگان. مونڭ اوستينه بونلرنىڭ آفيتسرلرينه قرال «بره ست» اسملى ايمينييه دن كوب يرلر ببارگان و حتى باره طورغاچ بو «بره ست» ايمينييه سى شول ناتارلر قولينه كروب بئكان. ناتار آفيتسرلرى اوزلرينىڭ وطنلرينه قايتماينچه شونده يرلر شوب فالوب آلپاوت بولغانلر. ناتار صالدا تلى بونڭ شونده فالغانلرنىڭ كوبسى شول آلپاوتلرغه خدمتگه كرگانلر. قرال سوبيه سكى بو ناتارلرغه كوب يرلر و تورلى امتيازلر بيرو اوستينه پالاك قزلرى ايله اويل-نورگه ده رخصت ايتكان. آفيتسرلر و صالدا تلى بونڭ كوبسى قاتولىك مذهبنده گى پالاك قزلرى ايله اويلنگانلر. بالالرى مسلمان بولا بارغان. بو آفيتسرلر و صالدا تلى بونڭ بعضيلرى خاتونلرنىڭ فاميلياسن قبول ايتكانلر. مثلاً: ليسوفسكى، بغدادنويچ، رومانويچ كيبيلر پولشه ناتارلرينه خاتونلرى طرفدىن بيرلنگان فاميليالردىر. كر يستيانلر آزاد ايتلنگاندىن صوڭ بو پالاك مسلمان آلپاوتلرى بولگونلگه توشوب يرلرن صاتوب بترگانلر و تورليسى تورلى ياقه طارالوب كيموگانلر. وقتيله بش مڭ كشى اولدقلى حالده حاضرده بارلىقى بر نيچه ديسته دن گنه عبارت قائمىلردىر. يوقار يده مذكور استودزانقه قريه سينه حاضرگى كونده بارلىقى فرق جاندىن عبارت سيكز مسلمان عائلسى ياشامقده درلر .

ف. ك.

سوزنى باشمۇزده صافلاب مطبوعىت واسطەسىلە باشقە قىرداشلىرىمىزگە
مىزگە ايرىشدىمۇ تېوش توغلىمى؟ «حاضر بولغانلار كىزى غا ئېلىرى كىزى
ايرىشدىمۇ كىزى» دىيىپ ايتىچى مقدس ذاتىنى اويلاغىمىز كىزى .
شەئى مىن دە بوقارىدە مذكور مەجموعەدن آلۇب
مخترم معلم افندىلەر بىر ايكى سۇال تەقدىم ايتىمىن . افندىلەرلى
افندىلەر اوزلرىنىڭ صنفداشلىرىنى شەئىد صارانلىق قىلماي
جواب يازارلىر دىيىپ حسن ظن قىلەم .

سۇال ۱: (۱) انگلترە حكىملىرىدىن «تېندال» : «درس
ويىرىكن طلبەنىڭ ذھننە فاناد ويىرمگە چالېشۇم» دېمىش .
اما شولوق مەلىكت حكماستىن «بافون» : «عقل و ذھنە
فاناد دىگىل اوچۇوبىنە مانع اولاجىق اوق (پولا) لازم در»
دېمىش . بو ايكى فېكرنىڭ قانغىسى درست ؟ تەربىيە و تەلېم
دە قانغىسىلە عمل ايتىمك لازم ؟ .

(۲) اصول تەربىيە و تەدرىسىيەنىڭ ، ثبەت و غېرتىلى
مەجدىلرندىن اسويچەرلى «بەستالوچى» : «معلم : كندىنى
سودر مەك هم كندىن قورقۇمى ، و كندىنە اطاعت ايتىدىمك
بوللرېنى بىلمىدىر» دېمىش . (مذكور ۳ بولنى ايتىل ۶)
ايندى بوقارى صنف معلم افندىلەر ! توبەن صنف مەلمەرەدە
انصاف و وعدان كوزى ايلە قاراسا كىزى جواب كىزى انشاء
الله تېزەلەب مەتبەر «شورا» ژورنالېنە كوندىرىسىز دىيىپ
اميد ايتام هم شورادە اوزىنىڭ تەربىيە و تەلېم بابىدە اورن
بېرسە كىزى . على جان تېرشقاوى . «توركىستان» .

تصحيح :

۷ عددە ۲۰۹ بېتتە «ھېچ بىر تابولماغان» اورىنىدە «ھېچ بىر
تانولماغان» كىزى . ۲۲۳ بېتتە «كومبەزلىرى» كىزى ۲۲۴ بېتتە
شلتىراب جايقالمىدە كىزى .

محررى : رضا الدين بن محمد الدين .

ناشرلىرى : محمد شىركر و محمد زىكر راسييفلر .

سودا قىلدىر . آكا : «سېن نېك باشقەلر باصاغان مالنى
صاناستىن ، اوزىڭ باصاغاننى صانامىساڭ ؟» دىيىپ ايتولسى اول
آدمى ھەر كىم احىق دىيور . شولايوق مال خواجەسى بونىسى
آمېرىقان ، بونىسى فرانسوز ، فلان و فلان دىيىپ اعلان قىلو-
دە اختىيارلى بولغان كىبى بازوچى دە فلان كىتابدىن آلدەم
ايلە آلمان بىلگىرتودەدە مساوى اولسى كىزى . چونكى
دقت ايدوب قاراساق مطبوعاتىمۇز تەلېمكە باشقە بىر اثر ،
كىتاب ياكە مقاله و فيلېمەتونلر بارمى ؟ ھېچ ! زىرا مطبو-
عاتىمۇ ھنوز بېك ياش ، باشقەدە تەلېمكە تەبىئىدىر . بىنا ئىلە
غىزىتە و ژورناللرنى ابار چون دىيىپ ايتىمىز ، ايتورگە دە
طوغرى كىلېمى ھەدە حەمىز دە يوق . بازوچىلر تەلېمكە نە
قدر مېال اولسىلر اوقوچىلر آنلردىن دە بىگىرەك تەلېمكە
مېاللردىر . بس بىزنىڭ بىر مۇزگە توغىل ھەر قايومۇز مطبوعات
حەمىز تەلېمكەدن اوزا قىلماشە آلمىمۇز . باطسافە بىرگە ، قانغىسافە
بىرگە و السلام .

مۇنە اوقۇدىمۇ ۶ نەچى نومۇر «شورا» دە ، عبد الله
افندى بىكىتىمۇ «تەربىيە و تەلېم» بابىدە «اصول تەدرىسنىڭ
اساس قاعدەلر» دىيىپ ۸ مادەلى بىر مقاله يازغان . اما
بو مقالهنىڭ اصلى بىرگە بىك اچىق بىلنوب طورادىر . عبد الله
افندىنىڭ يازغان اساس قاعدەلر ايتامبولدە دارالمعلمين
ھىأت تەلېمىيەسى طرفىدىن نىشەر اولنىمۇ ۶ نەچى نومۇرلى
«تەدرىسات ايتىدائىمە مەجموعەسى» دە ايتىلدىغى كوز
اوتكىدەدە . عبد الله افندى ۷ نەچى مادەنىڭ ايتىلدىمۇ مەتبۇزە
اچىنە آلۇب : (بو مادە طوغرىسىدە كەلە چىكە ايتىلدىمۇ
كىزى) دېمىش . . . عبد الله افندىنىڭ ايتىلدىمۇ «شورا» غە
بازماز بورونوق ، مذكور مەجموعەنىڭ ۸ نەچى نومۇرىدە
«اصول تەكشيفنىڭ» ۸ مادەسىنى باراچاغنى بىلۇب طورغە
ممكن . مېنەم مقصودم بونى يازۇدىن عبد الله افندىنى تەقرىب
توگىل . بىلكە عبد الله افندى بىكىتىمۇ كىبى بازوچىلرنى
باشقەغە اباروب يازالردە اوزلرندىن چىقارغان كىبى امضالر
قويالر دىيىپ ايتىچىلر آزايسون و كوبابىمەسون دىم . بىز
حاضر قابىدە باخشى سوز كورسەك ياخۇد ايتىشەك شول

«شورا» اورنىمۇزغە اون بېش كۈندە بىر چىققان ادبى ، فىنى و سىياسى مەجموعەدە .

ТАКСА ЗА ОБЪЯВЛЕНИЯ: НА 2-Й СТРАНИЦЕ ОБЛОЖКИ
30 КОП., НА 3 И 4 СТР.—20 К. ЗА СТРОКУ ПЕТИТА.

Адресь: г. Оренбургъ, Редакция журн. „ШУРО“.

آبونە بىلى : سەنەك ۵ ، آلتى آيلىق ۲ روبلە ۶۰ كاپك .

«وقت» بىرلە بىرگە آلۇچىلرغە :

سەنەك ۹ ، آلتى آيلىق ۴ روبلە ۶۰ كاپك در .

«وقت» اداره خانە سینک اوز مطبعەسندە نفیس روشدە اعلا کاغدگە باصلوب چققان توباندەگی اثرلر اداره دە هم مشهور کتابچیلردە ساتلمقەدەدر. اداره دن یوزلب آلوچیلرغە مخصوص اسکیدکە قیلنور. آدرس: «ВАКТЪ», редакция газ. Оренбургъ.

« او یغە کیلگان فکرلرم »

غزتە وژورناللردە اوتکون قلمی ایله مشهور عمر القراشی افندیگ ۶۹ صحیفەلی بو اثری « وقت » اداره سی طرفندن باصلوب چقدی. حقی ۱۲ ۶ بوچتە ایله ۱۶ ۶ .

« تل یاریشی »

یتمش ین زیادە اهل قلم طرفندن حکایە هم مقاله روشنە یازلغان بو اثرده اونولغان یا کہ یوغالغان چن ترک سوزلرینگ کوبسی جیولغاندر. اوشبو ۱۹۵ صحیفە لک اثر، گوزل روشدە باصیلدی. حقی ۷۵ تین، بوچتە ایله ۸۵ تین.

« بالالار اچون واق حکایەلر »

باشقا تللردن کرچرلوب ترتیب ایتلگان بر اثردر. مرتبی درمندن. حقی ۱۲ تین، بوچتە ایله ۱۶ تین.

« باصلماغان شعرلر »

اتوز قدر ذاتلرنگ شعرلردن نمونەلر جیولوب باصلمش شعر مجوعەسیدر. حقی ۲۰ تین، پرچتە ایله ۲۴ تین.

« دورت کون »

روسلرنگ مشهور ادیبلردن ژ. غارشین اثری بولوب، ر. رقیب طرفندن ترجمە قیلنمشدر. بو رسالە دە محاربه د یارالانمش بر حالدانگ اوزی ئوتردیکی تورک حالدانگی یاننده دورت کون عنابلانوب یاطدیغی شو ائنادگی، احوال روحیەسی - حسیاتی تصویر قیلنمشدر. بهاسی ۸ ۶ بوچتە ایله ۱۰ تیندر.

« قوزغونلر او یاسنده »

شاخندە غی مسلمان اشچیلر طورمشینە دائر شریفی افندی کمال قلمی ایله یازلمش عبرتلی بر حکایەدر. بهاسی ۱۲ تین، بوچتە ایله ۱۴ تین.

« احمد بای »

مشهور احمد بای حسینوف ترجمە حالی حقدە یازلمش بر اثردر. حقی ۲۵ تین، بوچتە ایله ۲۹ تین.

« محمد علیە السلام »

معتبر اصللردن آلنوب یازلمش بو اثر مکتب بالالرینە درس اینتوب اوفوتورغە هم مطالعه ایچون موافقدر. حقی ۲۰ تین، بوچتە ایله ۲۴ تین.

« تاریخ اسلام »

ابتدائی ورشدی مکتبلردە اوفوتوق ایچون استانبولده مکتب سلطانی مأذونلردن عثمان افندی جلیلر طرفندن آچیق توکی تلندە یازلمش بو اثر، ایکنچی مرتبە باصلوب چقدی. حقی ۱۸ تین، بوچتە ایله ۲۲ تین.

« کتب سته و مؤلفلری »

حدیث و سنت عالملری قاشنده « کتب سته » دیه مشهور اولان حدیث کتابلری و آنلرنگ مؤلفلری حقدە یازلمش بر رسالەدر. ۱۳۶ بیتدن عبارت اولان بو رسالەنگ حقی ۴۵ تین.

« رحمت الهیه »

بو اثر، موسی افندی طرفندن قوزغاتلمش « رحمت یلهیه » مسئله سی حقدە ابن القیم حضرتلرنگ « حادی الارواح » نام اثرنگ اولان بر فصلینگ ترجمەسندن عبارتدر. ایکنچی مرتبە باصلدی. حقی ۱۰ تین، بوچتە ایله ۱۲ تین.

« جغرافیای عمرانی »

غیمنازیه و ریالنی مکتبلردە اوفوتولا طورغان درس کتابلردن آلنوب ترتیب ایدلمش بو اثرنگ تلی آچیق، ماده سی ینگل، مکتبلردە درس قیلوب اوفوتورغە مناسبدر. مرتبلی فاتح کریموف ایله نورالدین آغەیفلر. حقی ۳۰ تین، بوچتە ایله ۳۶ تین.

« ترویسیکی علماسی و اصول »

« جدیدە »

اصول جدیدە ایله بالالر اوفوتوق شرعا و عقلا درست دیدیکی حقدە، شیخ زین الله نقشبندی حضرتلری هم برابر الندیغی حالده ترویسیکی علماسینگ اعلام نامه و عمومی نصیحتلردن عبارت بر اثردر. ایکنچی مرتبە باصلدی. حقی ۵ ۶ .

۱۹۱۱ نجی یل ایچون

«وقت» غزتهسی و «شورا» ژورنالی آلوچیلرغه آبونه دفتری آچيقدر .

روسیهده هر بر پوچتاوای کانتورلرده «وقت» غزتهسینه و «شورا» ژورنالینه مشتری یازلورغه ممکن . یازلورغه نله گان کشیلر پوچتاوای کانتورغه آفچهلرینی بیروب اوز آدرسلرینی یازدرسهلر قوللرینه شوندن کویتانسه بیرله ، پیراواد بلانقهلرینه یازوب طورو مشقتی بولمی . اولگی روشده آفچهنی اداره گه طوغری بیاررگه ده ممکن .

«وقت» ایله «شورا» نڭ یللق حقلری آیرم آیرم بولغانده بیشار صوم . ایکیسی برگه و بر وقتدن بولغانده طوفز صوم .
آدرس :

Редакция газеты „ВАКТЪ“ и журнала „ШУРО“ въ Оренбургѣ.

اواره دن

« اول بختلی ایدی ، « معصومه » اسملی حکایتلر باصلمیه چقلر . « ولی آبری » اسملی حکایت هم درج اولنماز .
« عقل نیچوک تربیه ایدلملی » ، « اوقو حقنده » ،
« تربیه بدنیه » اسملی مقاله لر تیز کونلردن باصلورلر .
« نمنگان شهرنده ناج الدین خواجه قاری جنابلرینه :
نوصیه گز دفت گه آلدی ، بو طوغروده شاید برر چاره کورلور .
ع . ابراهیم گه : مکتوب گز آلدی ، صورمش نرسته گز
بیارلدی . اولگی رساله گز شونده ، صوگفیسسی بر ایکی
عدد صوگنده باصلور .

« اول بختلی فلان آدم دیملایینه کوره یازمشیدم ،
شمدی آکلادم ، خطا قیلیمش ایتمشم ، عفو قیلنگر ! » دیه
یاروچی شاگردگه : خطالغنی اعتراف قیلوده الوغلقسر ،
اگرده هر بر کشتی سوزی ایله یورماسه گز ایکی اولچاب
بر کیسوچیلر قیلیندن ، یازاچق شیلر گزنی کوب فکر اب یازار
اولسه گز خطالغی بوللاری آزالور ، عفو اونورگه احتیاج اولماز .
ع . م . افندی گه : آندای مضمونده اولان مقاله گزنی
آلماق .

« آچیق خط » دیه حکومت طرفندن چبقارلمش مخصوص
بلانقه لرغه ایتولنه در . کانویرتلری آچیق اولان خطلر
« آچیق خط » حکمنده دگل بلکه باباق خطلر حکمنده در .
شونڭ ایچون کانویرتلری آچیق اولدیغندن ۲ - ۳ تینلک
مارقلر ایله بیارلمش کانویرتلرغه آفچه تولب آلمق لازم
اولدیغندن اداره طرفندن قبول ایدلمیلر . بویله روشده
مکتوبلر بیاروچیلر مکتوبلرینڭ اداره گه تابشیرلمیه چقلرینی
بیلوب طورسونلر .

« معلم حسن علی افندی گه : ۱۵ نجی آپریل تاریخنده
یازمش مکتوب گز تابشیرلدی .

« آفلا هم توکیلوف (سزنگ چه اولسون - ته وکیلوف -)
حقنده یازوچی غه : رحمت ! فائده انسه ک کرک . « ته وکیلوف »
سویلانیدیکی برده « نهو » سوزی شوپله یازلمشیدی .

استرخانلی عبد الوهاب حضرت حقنده یازوگز ایچون ده
تشکر ایدلدی . بزده آنڭ طوغر و سنده معلومات یوق ایدی .

« ادبی روشده یازلمادیقی ایچون « قواعد فقهیه گه دائر
سوزلرم » اسمنده اولان مقاله طبع اولنمادی . فلم دن

زهر نوگار ایچون کمالات لازم دگل ، آنی هر بر تربیه سز
و هر بر عاجز بولدره آلا در . اگرده قولگزدن کیلسه
خصمگزنی تربیه و ادب دائره سنده تعجیز قیلنگر ! حالبوکه
مقاله گزنگ مندرجه سی صرف بوش و معناسز شیلردن عبارتدر .

« جان فدا » اسملی حکایت ، اورن بتدیگندن بو
عدذن قالدی .

تابشمقلر .

« شورا » فابنده باصار ایچون دیه بیارلمش تابشمقلر
ایله برلسکده جوابلری هم اولورغه تیوشلی . بو جوابلر
اداره نڭ اوزی ایچون گنه در .

« عمر افندی اورازایوف غه : VIII نجی مسئله نڭ
جوابنی تکرار یازلوب بیارلوی مطلوبدر .